

Lietuvos Respublikos pranešimas visuotinės periodinės peržiūros ketvirtajam ciklui

Turinys

- A. Pranešimo rengimo procesas.**
- B. Trečiojo ciklo metu gautų rekomendacijų įgyvendinimas.**
 - 1. Įgyvendinti instituciniai pokyčiai.**
 - 2. Įgyvendinti teisinio reguliavimo pokyčiai ir politikos priemonės.**
 - 3. Išliekantys iššūkiai įgyvendinant rekomendacijas.**
- C. Savanoriškų tarptautinių įsipareigojimų įgyvendinimas.**
- D. Tęstiniai iššūkiai ir pastangos juos įveikti.**

A. Pranešimo rengimo procesas

1. Lietuvos Respublikos pranešimas rengtas vadovaujantis Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybos gairėmis. Pranešimą parengė teisingumo ministrės sudaryta komisija, į kurią įėjo ministerijų atstovai. Projektui buvo pritarta Vyriausybės pasitarime.

2. Pranešimo rengimo procesas buvo glaudžiai susijęs su trečiojo ciklo metu gautų rekomendacijų įgyvendinimu. Vyriausybė pavedė ministerijoms pagal kompetenciją įgyvendinti rekomendacijas. Teisingumo ministerija, koordinuojanti procesą, žmogaus teisių stebėjimo institucijas bei nevyriausybines organizacijas kvietė teikti siūlymus visuotinės periodinės peržiūros trečiojo ciklo metu Lietuvos priimtų rekomendacijų įgyvendinimui, užpildant rekomendacijų įgyvendinimo priemonių derinimo dokumento elektroninę versiją.

3. Rengiant šį pranešimą buvo konsultuojamasi su pilietine visuomene, t. y. komisijos parengtas projektas buvo pateiktas nevyriausybiniams organizacijoms susipažinti, komisija įvertino gautas pastabas ir patikslino pranešimo projektą. Pavyzdžiui, patikslinta informacija apie socialinėms paslaugoms skiriamą finansavimą. Pranešimo projektas taip pat buvo pateiktas nacionalinės žmogaus teisių institucijos funkcijas vykdančiai institucijai, ombudsmenų institucijoms, gautos jų pastabos. Be to, projektas buvo paskelbtas parlamento teisės aktų projektų informacinėje sistemoje ir Teisingumo ministerijos tinklalapyje, suteikiant visuomenei galimybę pareikšti pastabas ir pasiūlymus oficialaus šio projekto derinimo su kitomis institucijomis metu.

B. Trečiojo ciklo metu gautų rekomendacijų įgyvendinimas

B.1. Įgyvendinti instituciniai pokyčiai

4. Užtikrintas nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimais nešališkumas ir nepriklausomumas – nuo 2025 m. sausio 1 d. Vidaus reikalų ministerijos vykdytos tokio pranešėjo funkcijos perduotos Seimo kontrolierių įstaigai **(137.66, 137.72)**.

5. Nuo 2025 m. sausio 1 d. pertvarkyta užsieniečių priėmimo ir apgyvendinimo sistema – už materialinių priėmimo sąlygų užtikrinimą ir kitų paslaugų užsieniečiams teikimą atsakinga viena institucija – Priėmimo ir integracijos agentūra, pavaldi Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai. Tokiu būdu sudarytos prielaidos taikyti vienodą priėmimo standartą ir kartu geriau pasirūpinti žmogaus teisių apsauga bei atliepti pažeidžiamų asmenų poreikius **(137.137, 137.138)**.

6. 2024 m. pradėjo veikti Asmens su negalia teisių apsaugos agentūra, kuri tapo pagrindine institucija, atsakinga už negalios politikos įgyvendinimą, koordinavimą ir asmenų su negalia teisių užtikrinimą nacionaliniu lygmeniu¹ **(138.71, 138.73)**.

¹ <https://anta.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/>

B.2. Įgyvendinti teisinio reguliavimo pokyčiai ir politikos priemonės

7. Lietuva toliau įgyvendina savo Nacionalinį pažangos planą (Planas) 2021–2030, kuriuo nustatyti pagrindiniai dešimtmečio valstybėje siekiami pokyčiai, užtikrinantys pažangą socialinėje, ekonominėje, aplinkos bei saugumo srityse, ir sutelkti finansavimo šaltiniai šiems pokyčiams įgyvendinti. 2024 m. atliktas pirmasis tarpinis Plano įgyvendinimo pažangos vertinimas², kuris atkleidė, kad Plano įgyvendinimas buvo rezultatyvus, bet fragmentuotas. Reikšmingiausia pažanga pasiekta švietimo srityje (3 tikslas)³. 2026 m. inicijuotas naujo Plano rengimas, kuris įsigalios 2028 m., siekiant išvengti pereinamojo laikotarpio ir strateginio vakuumo **(138.9)**.

Švietimo sistema ir prieiga prie išsilavinimo

8. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2022 m. rugpjūčio 24 d. įsakymu patvirtinta Gyvenimo įgūdžių bendroji programa. Programos pagrindą sudaro socialinis ir emocinis ugdymas, apimantis tokias temines sritis kaip psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencija, patyčių ir smurto prevencija, savižudybių prevencija, lytiškumo ugdymas, sveikatos ugdymas, pirmoji pagalba, žmogaus sauga. Gyvenimo įgūdžių programa privaloma ir įgyvendinama nuo 1 klasės iki 10 klasės⁴ **(137.27-28, 137.35, 137.57, 138.23)**.

9. Atnaujindama ugdymo turinį⁵ Švietimo, mokslo ir sporto ministerija į tarpdalykines temas įtraukė Žmogaus teisių ir lygių galimybių temą, kuri pradėta įgyvendinti nuo 2023 m. rugsėjo 1 d.⁶ Žmogaus teisių ir lygių galimybių temos sistemingai ir nuosekliai pateikiamos beveik visų dalykų grupių mokymosi turinyje. Mokinyse, pradėjęs mokytis žmogaus teisių, lygių galimybių temas pirmojoje klasėje, nuosekliai mokysis jas iki pagrindinio ugdymo programos pabaigos ir turės galimybę tęsti vidurinio ugdymo programoje **(137.91, 137.95)**.

10. Remiantis Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu, nepriklausomai nuo asmens specialiųjų ugdymosi poreikių (SUP) mokymasis jam yra privalomas iki 16 m., mokiniai, turintys SUP, gali būti ugdomi kartu su savo bendraamžiais bendrosios paskirties mokyklose specialiosiose klasėse arba specialiosiose mokyklose **(137.92-93, 137.130)**.

11. 2025 m. atnaujintas Mokinių, turinčių SUP, ugdymo ir švietimo pagalbos organizavimo tvarkos aprašas⁷, kuriuo nustatomas mokinių, turinčių ugdymosi ir (ar) SUP, ugdymo ir švietimo pagalbos teikimo trimis lygmenimis (mokyklos, savivaldybės, nacionaliniu) modelis, kuris pakeitė nebeaktualų Pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelį. Taip pat dokumente apibrėžiami

² [2024 m. NPP tarpinis įgyvendinimo pažangos vertinimas final 12-23.pdf](#)

³ Reikšmingą pažangą pasiekė Lietuvos švietimo balas Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos gerovės indekse (7,7 balai 2023 m., siekiama 2025 m. reikšmė 7,5 balai), taip pat aukštąjį išsilavinimą įgijusių 25-34 m. asmenų bei besimokančiųjų suaugusiųjų dalis. Per pastaruosius metus išaugo ir švietimo prieinamumas specialiuosius ugdymo poreikius turintiems žmonėms, daugėjo užsienio studentų Lietuvos universitetuose dalis (11,1 proc. 2023 m., lyginant su 7,3 proc. 2020 m.). Be to, augo besimokančiųjų profesinėse mokyklose bei studijuojančiųjų pedagogikos studijose asmenų skaičiai, didėjo daktaro laipsnį turinčių mokytojų dalis.

⁴ Lytiškumo ugdymas yra integrali Gyvenimo įgūdžių bendrosios programos dalis ir apima: žmogaus raidos, santykių ir atsakomybės temas, lytinės ir reprodukcinės sveikatos klausimus, pagarbos, lygių galimybių ir nediskriminavimo principus. Turinyje numatyta nagrinėti įvairius lytiškumo aspektus, įskaitant: skirtingas lytines orientacijas, asmens tapatumo ir savivokos klausimus, pagarbų santykį su kitais asmenimis, nepriklausomai nuo jų tapatybės ar įsitikinimų.

⁵ [V-1269 Dėl Priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrųjų programų patvirtinimo](#).

⁶ Nagrinėjant šią temą mokymosi turinyje įvardinamos pamatinės žmogaus teisių nuostatos Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, Jungtinių Tautų visuotinėje ir žmogaus teisių deklaracijoje, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje, taip pat aptariamos Jungtinių Tautų vaiko teisių (ir pareigų) konvencijos nuostatos. Diskutuojama, kaip žmogaus teisės užtikrinamos mūsų aplinkoje ir kaip tai sietina su bendražmogiškomis vertybėmis. Nagrinėjamos pagrindinės Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos lygių galimybių sritys. Diskutuojama, kaip keitėsi lygios galimybės Lietuvos ir pasaulio istorijoje, kokią įtaką tai padarė visuomenių raidai.

⁷ <https://www.e-tar.lt/portal/it/legalAct/55ab0ed1b4a611f092fda1fd0c194cc5>

galimi ugdymo organizavimo modeliai (visiškos įtraukties, mobilios įtraukties ar srauto įtraukties modeliai), kai bendrojoje klasėje/grupėje ugdomi didelių ar labai didelių SUP turintys mokiniai ir ugdymo procese kartu su mokytoju dalyvauja švietimo pagalbą teikiantis asmuo arba daugiau kaip vienas mokytojas **(137.94)**.

12. Įgyvendinami regionų pažangos projektai dėl atskirtį patiriančių vaikų. Patvirtinus regioninės priemonės „Padidinti ugdymo prieinamumą atskirtį patiriantiems vaikams“ finansavimo gaires⁸, 2021–2027 m. laikotarpiui skirtas 44,4 mln. Eur finansavimas. Lėšos numatytos ugdymosi aplinkai pritaikyti diegiant universalaus dizaino elementus ir kitas inžinerines priemones⁹ bendrojo ugdymo mokyklose, įrengiant naujas ikimokyklinio ugdymo vietas (dėmesį skiriant vaikams nuo gimimo iki 3 metų amžiaus) ir išsilyjant lengvai pritaikomas transporto priemones negalia turintiems mokiniams ir kitiems mokiniams pavėžėti iki ir iš ugdymo įstaigos **(137.92-93)**.

13. Augo savivaldybėms valstybės skiriamos lėšos švietimo pagalbai finansuoti: 2022 m. buvo skirta 112,13 mln. Eur, 2023 m. – 136,4 mln. Eur, 2024 m. – 164,2, 2025 m. skirta 188,6 mln. Eur **(137.94)**.

14. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos 2025–2027 m. strateginiame veiklos plane (2025) numatyta siekti, kad vienam pagalbos mokiniui specialistui 2025 m. tektų 111, 2026 m. – 108, 2027 m. – 104 mokiniai. Pagalbos pasiekiamumas gerėjo: 2021–2022 m. m. vienam pagalbos mokiniui specialistui bendrojo ugdymo mokyklose teko 125,2 mokinio apskritai ir 17,2 SUP turinčio mokinio, 2025–2026 m. m. šie rodikliai sumažėjo iki 107,8 mokinio ir 13,2 SUP turinčio mokinio (2024–2025 m. m. vienam pagalbos mokiniui specialistui teko 114 mokinių ir 16,8 SUP turinčio mokinio) **(137.94)**.

15. Siekiant didinti aukštojo mokslo prieinamumą ir įtrauktį socialiai pažeidžiamoms bei specialiųjų poreikių turinčioms grupėms ir vertinti taikomų priemonių veiksmingumą 2022 m. Mokslo ir studijų įstatyme įtvirtintas aukštojo mokslo socialinės dimensijos principas, 2023 m. patvirtinti jo įgyvendinimo prioritetai, o 2026 m. sukurta stebėsenos sistema leidžianti stebėti aukštojo mokslo prieinamumo situaciją, įvertinti vykdomų pokyčių efektyvumą bei aukštojo mokslo prieinamumo tendencijas **(137.92)**.

16. Įgyvendinamos papildomos priemonės, kurios užtikrina galimybes vaikams ir jaunuoliams iš pažeidžiamų grupių įgyti aukštąjį išsilavinimą: teikiama tikslinė finansinė parama studentams su negalia ir socialiai pažeidžiamų grupių studentams, stiprinamos aukštųjų mokyklų darbuotojų kompetencijos studijų įtraukumo srityje, taikomas aukštųjų mokyklų skatinamasis finansavimas už studijų prieinamumo rodiklių pasiekimus, o nuo 2024 m. priėmime į aukštąsias mokyklas taikoma antroji konkursinė eilė asmenims iš socialiai jautrių grupių, siekiant didinti jų dalyvavimą aukštajame moksle **(137.94)**.

Lyčių lygybė

17. Įgyvendinamas Moterų ir vyrų lygių galimybių 2026–2028 m. veiksmų planas, kuriame numatyti tikslai, susiję su lygybe darbo rinkoje, proporcingu moterų ir vyrų dalyvavimu priimančiais sprendimus, pažeidžiamų visuomenės grupių moterų ir mergaičių padėties gerinimu, lyčių stereotipų prevencija ir lyčių lygybės principo integravimu į įvairias politikos sritis **(137.97-101, 138.52, 138.55)**.

18. Toliau įgyvendinamas horizontalusis principas „Lygios galimybės visiems“, kuriuo siekiama užtikrinti, kad valstybės politika būtų formuojama atsižvelgiant į asmenų, galinčių patirti

⁸ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2022 m. rugsėjo 30 d. įsakymu Nr. V-1542 „Dėl Regioninės pažangos priemonės Nr. 12-003-03-01-23 (RE) „Padidinti ugdymo prieinamumą atskirtį patiriantiems vaikams“ finansavimo gairių patvirtinimo“. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2023 m. spalio 19 d. įsakymu Nr. V-1381 buvo patvirtintas gairių pakeitimas. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2024 m. liepos 20 d. įsakymu Nr. V-813 dar kartą pakeistos gairės.

⁹ Pandusus, keltuvus, lifthus, taktilinius ir kitus sprendimus.

diskriminaciją, poreikius, įskaitant lyties, amžiaus, negalios, tautybės, pilietybės, socialinės padėties ir kitus aspektus. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija veikia kaip šio horizontalaus principo koordinadorė, teikdama metodinę pagalbą ir konsultacijas kitoms institucijoms **(137.97-101, 138.55)**.

19. Į nacionalinę teisę perkeliama Europos Sąjungos lygybės įstaigų direktyvos¹⁰, kuriomis siekiama sustiprinti asmenų apsaugą nuo diskriminacijos, gerinti skundų pateikimo sąlygas, stiprinti lygių galimybių kontrolieriaus įgaliojimus ir užtikrinti veiksmingesnę pažeistų teisių gynybą. Taip pat plėtojama lygybės duomenų sistema: Valstybės duomenų agentūra įpareigota rengti statistinę informaciją pagal tokias dimensijas kaip lytis, amžius, negalia, pilietybė, gyvenamoji vietovė ir kt., o Socialinė apsaugos ir darbo ministerija kartu su partneriais rengia Nacionalinę lygybės duomenų strategiją **(137.97-101)**.

20. Moterų dalyvavimas priimant sprendimus tebėra nepakankamas ir kinta lėtai. Po 2020 m. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų moterys užėmė 38 iš 141 vietos (27 %), šiuo metu – 41 iš 141 vietos (29,1 %). Lietuvos Respublikos Vyriausybėje ministrės yra 4 iš 14 narių, savivaldybių merų pareigas eina 7 moterys iš 60, didžiausių kotiruojamų bendrovių valdymo ir priežiūros organuose moterys sudaro 28 %, diplomatinėje tarnyboje iš 53 ambasadorių 16 yra moterys. Moterų ir vyrų lygių galimybių 2026–2028 m. veiksmų plane¹¹ numatytas atskiras tikslas užtikrinti proporcingą moterų ir vyrų dalyvavimą priimant sprendimus ir einant aukščiausias pareigas **(138.48-51)**.

21. Kiekvienais metais atnaujinama Mokinių ugdymo karjerai informacinė sistema (MUKIS), pateikiant aktualią informaciją moterų ir vyrų lygių galimybių tema **(138.52)**.

22. Lyčių lygybės ir nediskriminavimo dėl lyties aspektas fiksuotas Pedagoginių darbuotojų (išskyrus aukštųjų mokyklų darbuotojus) 2026–2028 metų prioritetinių kvalifikacijos tobulinimo sričių aktualios redakcijos 2 punkte¹², kuriame nurodoma prioritetinė kvalifikacijos tobulinimo sritis – įtraukiojo ugdymo kompetencijų stiprinimas, kuriant saugią ir nediskriminuojančią ugdymo aplinką. Ypatingas dėmesys skiriamas lyčių lygybės principų įgyvendinimui: kritiniam lyčių stereotipų vertinimui, sveikų santykių atpažinimui ir sutikimo kultūros ugdymui, siekiant kiekvieno mokinio gerovės ir lygių galimybių **(138.55, 137.96)**.

23. Atnaujintas profesijos mokytojo kvalifikacijos (Lietuvos kvalifikacijų sandaros V lygis) aprašas¹³, į kurį įtraukta kompetencija susijusi lygių galimybių ir įvairovės užtikrinimo, puoselėjimo ir įgyvendinimo principu **(137.27)**.

24. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija 2023–2026 m. įgyvendino finansinės paramos priemonę „Parama veikloms, skirtoms Europos mokslinių tyrimų erdvės prioritetams įgyvendinti, siekiant institucinių pokyčių“. Ši priemonė buvo skirta universitetams, kolegijoms ir mokslinių tyrimų institutams, siekiant skatinti institucinius pokyčius ir sudaryti sąlygas įgyvendinti Europos

¹⁰ 2024 m. gegužės 7 d. Tarybos direktyva (ES) 2024/1499, dėl lygybės įstaigoms taikomų standartų vienodo požiūrio į asmenis, nepriklausomai nuo jų rasinės ar etninės kilmės, srityje, vienodo požiūrio į asmenis, nepriklausomai nuo jų religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos, užimtumo ir profesinėje srityje, vienodo požiūrio į moteris ir vyrus socialinės apsaugos srityje ir dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2000/43/EB ir 2004/113/EB, 2024 m. gegužės 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/1500, dėl lygybės įstaigoms taikomų standartų dėl vienodo požiūrio į moteris ir vyrus ir vienodų jų galimybių užimtumo ir profesinės veiklos srityje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2006/54/EB ir 2010/41/ES.

¹¹ Moterų ir vyrų lygių galimybių 2026–2028 metų veiksmų planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2026 m. vasario 12 d. įsakymu Nr. A1-96 „Dėl Moterų ir vyrų lygių galimybių 2026–2028 metų veiksmų plano patvirtinimo“.

¹² [V-1238 Dėl Pedagoginių darbuotojų \(išskyrus aukštųjų mokyklų darbuotojus\) 2026–2028 metų prioritetinių k...](#)

¹³ Pakeistas Švietimo sektoriaus ir bibliotekų veiklos profesinis standartas Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro direktoriaus 2025 m. gruodžio 15 d. įsakymas Nr. V1- V1-2025-302. Nuoroda į teisės aktą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/03e5c431d9ab11f08918e1adc7c5b1ec>. Profesijos mokytojo modulinė profesinio mokymo programa 2026 m. kovo 25 d. įregistruota Studijų, mokymo programų ir kvalifikacijų registro informacinėje sistemoje. 2026 m. vykdomas priėmimas mokytis pagal profesijos mokytojo modulinę profesinio mokymo programą.

mokslinių tyrimų erdvės prioritetus. Įgyvendinant šią priemonę, septynios mokslo ir studijų institucijos pasirinko vykdyti veiklas, susijusias su Europos mokslinių tyrimų erdvės 5-ojo prioriteto „Skatinti lyčių lygybę ir įtrauktį, vadovaujantis Liublianos deklaracija“ įgyvendinimu. Šioms veikloms buvo skirta 420 tūkst. Eur finansinė parama, kuri panaudota lyčių lygybės politikų stiprinimui, institucinių gebėjimų didinimui ir įtraukesnės akademinės bei mokslinių tyrimų aplinkos kūrimui **(138.55)**.

Socialinių paslaugų finansavimas

25. Sukurtos finansinės ir organizacinės prielaidos kokybiškesnėms, individualizuotoms ir labiau prieinamoms socialinėms paslaugoms teikti. Valstybės biudžeto specialiosios tikslinės dotacijos savivaldybių biudžetams asmenų su sunkia negalia socialinei globai finansuoti padidėjo nuo 116,5 mln. Eur 2023 m. iki 150,6 mln. Eur 2026 m. Didėjantis finansavimas sudarė prielaidas gerinti paslaugų kokybę ir prieinamumą: 2023–2026 m. vidutinė vienam asmeniui tenkanti valstybės biudžeto lėšų dalis padidėjo nuo 703 Eur iki 862 Eur per mėnesį (22,6 proc.), maksimalus valstybės finansavimas trumpalaikėi ir ilgalaikėi socialinei globai padidėjo nuo 1 100 Eur iki 1 169 Eur per mėnesį (6,3 proc.), o dienos socialinės globos asmens namuose ir dienos socialinės globos centre finansavimo riba padidinta nuo 1 100 Eur iki 1 500 Eur per mėnesį (36,4 proc.). Tuo pačiu laikotarpiu socialinės globos paslaugas gaunančių asmenų skaičius išaugo nuo 13 816 iki 17 162 asmenų, arba 24,2 proc., o tai rodo didėjantį paslaugų prieinamumą. Be to, nuo 2025 m. pradėtas taikyti naujas kompleksinis ilgalaikės ir dienos socialinės globos bendruomenėje finansavimo modelis, sudarantis galimybes individualizuoti paslaugas ir geriau atliepti asmenų poreikius (žr. priedas Nr. 2, 3) **(137.85, 138.60, 138.69)**.

Sveikatos apsauga

26. Lietuva nuosekliai įgyvendina psichikos sveikatos sistemos pertvarką, orientuotą į bendruomenines, žmogaus teisėmis ir atsigavimo (recovery) principais grindžiamas paslaugas. Nuo 2022 m. sustiprintos pirminės psichikos sveikatos priežiūros ir atvejo vadybos paslaugos, plečiami psichiatrijos dienos stacionarai (steigiamas 41 naujas dienos stacionaras, pajėgumai didinami 50 proc.), psichoterapijos ir psichosocialinės reabilitacijos paslaugos. Pradėtas bendruomeninio gydymo komandų (FACT) modelio diegimas – steigama 16 komandų, iš jų 3 jau veikia.

27. Siekiant geriau įgyvendinti Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių konvenciją, diegiama Pasaulio sveikatos organizacijos „QualityRights“ iniciatyva. Nuo 2024 m. sukurta nacionalinė žmogaus teisių stebėsenos sistema, atlikti didžiausių psichiatrijos įstaigų vertinimai, rengiami specialistų mokymai. Taip pat rengiami Psichikos sveikatos priežiūros įstatymo pakeitimai, kuriais siekiama stiprinti pacientų teisių apsaugą, mažinti priverstinių priemonių taikymą ir įtvirtinti atsigavimo bei *ultima ratio* principus.

28. Jaunimo savižudybių prevencijai visose savivaldybėse veikia visuomenės sveikatos biurai, įgyvendinama nacionalinė psichikos sveikatos raštingumo ir stigmos mažinimo iniciatyva „Žvelk giliau“, veikia psichologinių krizių valdymo komandos. Nuo 2025 m. finansuojama struktūruota savižudybės riziką patyrusių asmenų stebėsenos ir tęstinė priežiūra, o specializuotos psichologinės konsultacijos tapo valstybės finansuojama paslauga.

29. 2025 m., palyginti su 2019 m., pirminės psichikos sveikatos priežiūros paslaugų finansavimas padidėjo 134 proc., o specializuotų ambulatorinių psichikos sveikatos paslaugų – 401 proc. **(137.87, 137.115, 138.9)**.

30. Reprodukcinės sveikatos srityje Lietuvoje prieinamos Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis apmokamos profilaktinio sveikatos patikrinimo, ligų diagnostikos ir gydymo asmens sveikatos priežiūros paslaugos, įskaitant pagalbinio apvaisinimo paslaugas, nėščiosios, pagimdžiusios moters ir naujagimio sveikatos priežiūros paslaugas visuose paslaugų teikimo

lygiuose, vaiko raidos sutrikimų ankstyvosios reabilitacijos paslaugas bei šeimų lankymo namuose paslaugą. Taip pat įteisintas privalomas kiekvienos pagimdžiusios moters informavimas apie pogimdyvinės depresijos požymius. Lietuvoje taip pat prieinamos savanoriško nėštumo nutraukimo chirurginiu ir medikamentiniu būdu paslaugos, o esant medicininėms indikacijoms nėštumo nutraukimo paslaugos apmokamos Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis. Be to, kompensuojamos kontraceptinės intrauterinės priemonės merginoms nuo 15 iki 20 metų. Moterys taip pat gali pasirinkti gauti gimdymo namuose paslaugą ar atlikti Cezario pjūvio operaciją nėščiosios pageidavimu. Nuolat tobulinamas asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo galimai seksualinį smurtą patyrusiems asmenims organizavimas. Taip pat informuojame, kad šiuo metu Lietuvos Respublikos Seime svarstomas Pagalbinio apvaisinimo įstatymo pakeitimas, kuriuo numatoma praplėsti pagalbinio apvaisinimo paslaugas gaunančių asmenų ratą bei įdiegti vaisingumo išsaugojimo paslaugas **(137.89, 138.47)**.

Asmenų su negalia teisės

31. Vadovaudamasi Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių konvencijos principais, Lietuva nuo 2024 m. sausio 1 d. įgyvendina negalios reformą, kuria pereinama nuo medicininio negalios vertinimo modelio prie žmogaus teisėmis, individualiais poreikiais, dalyvumu ir aplinkos kliūčių vertinimu grįstos sistemos. Reforma apima pagalbos koordinavimo mechanizmą, individualių pagalbos planų sudarymą, informacijos prieinamumo užtikrinimą asmeniui priimtiniu bendravimo būdu, taip pat aiškesnį institucijų atsakomybių reglamentavimą asmenų su negalia teisių apsaugos srityje **(137.113-114, 137.116, 138.71)**.

32. Plečiama asmeninės pagalbos sistema: 2021 m. šią pagalbą gavo 568 asmenys, o 2025 m. – 1 798 asmenys; finansavimas padidėjo nuo 0,5 mln. Eur iki daugiau kaip 10,5 mln. Eur. Taip pat tęsiamas perėjimas nuo institucinės globos prie bendruomeninių paslaugų, plėtojant apgyvendinimą apsaugotame būste, grupinio gyvenimo namus, bendro gyvenimo namus, socialines dirbtuves, dienos užimtumo ir kitas bendruomenėje teikiamas paslaugas **(138.71)**.

33. 2024 m. įsigalioję Socialinių paslaugų įstatymo pakeitimai sudarė sąlygas didinti socialinių paslaugų prieinamumą ir labiau jas pritaikyti individualiems asmens poreikiams. Išplėstas socialinių paslaugų teikėjų ratas, įtvirtinta galimybė vienu metu gauti kelias skirtingas socialines paslaugas, laikinas atokvėpis įtvirtintas kaip atskira socialinė paslauga, taip pat reglamentuota socialinių dirbtuvių paslauga. Šie pokyčiai svarbūs siekiant, kad pagalba būtų teikiama kuo arčiau asmens gyvenamosios vietos ir padėtų išvengti institucinės globos **(138.71)**.

34. Stiprinama ir asmenų su negalia įtrauktis į darbo rinką. Nuo 2024 m. viešajame sektoriuje įtvirtinta 5 proc. asmenų su negalia užimtumo kvota valstybės ir savivaldybių įstaigose, įmonėse ir kitose viešojo sektoriaus organizacijose, kuriose yra 25 ir daugiau darbuotojų. Nuo 2026 m. liepos 1 d. numatoma rekomendacinė analogiška kvotų sistema privataus sektoriaus subjektams **(137.113-114, 137.116, 138.71)**.

35. Lietuvoje asmenims su negalia sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos pagal individualius sveikatos poreikius ir medicinines indikacijas, užtikrinant lygias galimybes gauti kokybiškas sveikatos priežiūros paslaugas. Sveikatos apsaugos ministerijoje veikia Asmenų su negalia sveikatos priežiūros politikos grupė, vienijanti ministerijos ir nevyriausybinių organizacijų atstovus. Kartu su Lietuvos savivaldybių asociacija ir žmonių su negalia organizacijomis reguliariai vertinamas sveikatos priežiūros įstaigų pasirengimas užtikrinti paslaugų prieinamumą. Nustatyta, kad, greta fizinės aplinkos pritaikymo, būtina stiprinti darbuotojų kompetencijas, gerinti nematomos negalios atpažinimą ir plėtoti pacientų atvejo vadybą. Prie sveikatos priežiūros įstaigų pritaikymo prisideda ir Europos Sąjungos investicijos – jų lėšomis 15 rajonų ligoninių gerino fizinės aplinkos prieinamumą asmenims su negalia **(137.115, 138.73)**.

36. Mokyklų pritaikymas asmenims su negalia gerėja, tačiau išlieka nepakankamas. Švietimo valdymo informacinės sistemos duomenimis, 2025 m. yra 151 mokykla (17 proc. visų mokyklų

Lietuvoje), kuriose yra užtikrintas įėjimas ir judėjimas tarp aukštų judėjimo negalią turintiems asmenims (2024–2025 m. m. buvo 143 (16 proc.), 2023–2024 m. m. – 140 (15 proc.), 2022–2023 m. m. – 129 (14 proc.)). Mokyklos, kurios yra iš dalies pritaikytos judėjimo negalią turintiems asmenims 2025-2022 m. sudarė apie 50 proc. visų mokyklų Lietuvoje¹⁴ **(137.94)**.

37. Siekiant sudaryti teises prielaidas tinkamai įgyvendinti 2006 m. gruodžio 13 d. Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių konvencijos nuostatas ir nustatyti papildomas teises efektyvesnės žmonių su negalia teisių apsaugos priemonės (tarp jų atsisakant teisinio veiksnio ribojimų), Teisingumo ministerija yra parengusi ir pateikusi derinti suinteresuotoms institucijoms bei visuomenei Civilinio kodekso ir susijusių įstatymų pakeitimus, kuriais siekiama stiprinti teisinio veiksnio užtikrinimo mechanizmus¹⁵. Teisėkūros procese kyla iššūkių, siekiant suderinti tam tikrais atvejais skirtingus suinteresuotų subjektų lūkesčius ir rasti visiems priimtinius optimalius sprendimus, kuriais būtų sudarytos tinkamos prielaidos užtikrinti asmenų su negalia teises.

38. Pagal galiojantį reguliavimą asmens teisinis veiksnys gali būti ribojamas tik teismo tvarka ir tik tam tikrose srityse, t. y. sprendimai privalo būti individualizuoti ir pagrįsti. Teisme užtikrinamos asmens procesinės garantijos: žodinis bylos nagrinėjimas, privalomas advokato dalyvavimas, valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimas, asmens išklausymas. Įtvirtintos alternatyvios priemonės veiksnui įgyvendinti: išankstinio nurodymo, pagalbos priimant sprendimus institutai **(138.72)**.

Tautinių mažumų integracija

39. 2025 m. sausio 1 d. įsigaliojo naujas Tautinių mažumų įstatymas, kuriuo iš dalies įgyvendinama Europos Tarybos tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencija. Šiuo įstatymu sukurta išsami tautinių mažumų teisių apsaugos teisinė sistema, sudarytos prielaidos nuosekliam tarptautinių įsipareigojimų įgyvendinimui **(138.5)**. Įstatyme įtvirtintos tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teisės puoselėti savo kalbą, kultūrą, tradicijas ir tapatybę, nustatyti tautinių mažumų politikos įgyvendinimo principai, valstybės institucijų kompetencija bei Tautinių mažumų tarybos veikla **(137.120-126)**. Svarbų vaidmenį įstatymo rengimo procese atliko Tautinių bendrijų taryba, kuri savo posėdžiuose nuosekliai svarstė įstatymo projektą, teikė pastabas ir pasiūlymus dėl atskirų nuostatų bei aktyviai dalyvavo dialoge su Tautinių mažumų departamentu (Departamentas) ir kitomis valstybės institucijomis **(137.127)**. Tautinių mažumų įstatymas kartu su kitais galiojančiais įstatymais (pvz., Valstybinės kalbos, Švietimo įstatymai ir kt.) sudaro prielaidas specialių teisių, skirtų tautinėms mažumoms priklausančioms asmenims, įgyvendinimo užtikrinimui ir vieningos tautinių mažumų sampratos įtvirtinimui **(137.120-127)**.

40. Siekdamas stiprinti tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teisių apsaugą, Departamentas užtikrina nuoseklų valstybės politikos įgyvendinimą šioje srityje. Tautinių mažumų teisių apsauga ir socialinė įtrauktis stiprinama per kasmetinį tikslinį tautinių mažumų nevyriausybinių organizacijų, sekmadieninių mokyklų, rytų Lietuvos, tautinių mažumų kalbų, kultūros ir tradicijų puoselėjimo projektų finansavimą. Taip pat įgyvendinamos romų integracijos ir informacinio raštingumo priemonės **(137.118)**.

41. Įgyvendindamas Tautinių mažumų integracijos į Lietuvos visuomenę išsaugant jų tapatumą programą, Departamentas vykdo priemonę „Pilietiškumo ugdymo, tarpkultūrinio dialogo ir atminties įprasminimo veiklos, skirtos Rytų Lietuvos regionui“, pagal kurią įgyvendinami projektai, skatinantys pilietiškumą, tarpkultūrinį dialogą, istorinės atminties puoselėjimą ir stiprina skirtingų bendruomenių bendradarbiavimą Rytų Lietuvos regione. Departamentas kasmet organizuoja konkursą „Už tarpkultūrinio dialogo skatinimą“ **(137.119)**. Žurnalistai ir visuomenės informavimo priemonių atstovai, savo darbu prisidedantys prie tautinių mažumų kultūros pažinimo, tarpkultūrinio dialogo, visuomenės švietimo ir stereotipų mažinimo, yra pagerbiami įteikiant premiją iškilmingo

¹⁴ [Mokyklų pritaikymo asmenims su negalia anketos duomenys - ŠVIS](#).

¹⁵ Pavyzdžiui, asmens su negalia turto paprastojo administravimo nustatymas, išankstinio nurodymo instituto išplėtimas.

renginio, skirto paminėti Lietuvos tautinių bendrijų dieną, metu. Tokiu būdu skatinama profesionali, atsakinga ir įtrauki žiniasklaidos veikla **(138.17)**.

42. Kiekvienais metais Švietimo, mokslo ir sporto ministerija skiria finansavimą Lietuvos neformaliojo švietimo agentūros organizuojamam renginiui „Kultūrų ratas“¹⁶. Renginio tikslas – interaktyvus patyrimų festivalis „Kultūrų ratas“ yra neformaliojo vaikų švietimo veiklų visuma, skirta Lietuvoje gyvenantiems tautinių mažumų atstovams siekiant mažinti kitataučių jaunuolių patiriamus iššūkius, tokius kaip išankstinis nusistatymas, kalbos barjeras, nepritapimas, socialinė atskirtis **(137.35)**.

43. Siekiant dar efektyviau užtikrinti tautinių mažumų teises, 2026 m. teisingumo ministrė sudarė darbo grupę, kuriai pavesta pateikti pasiūlymus dėl Tautinių mažumų įstatymo tobulinimo ir kurioje dalyvavo ministerijų, kitų institucijų, tautinių mažumų atstovai, mokslininkai. Darbo grupė pateikė siūlymus, susijusius su tautinės mažumos kalbos vartojimu¹⁷, su tautinių mažumų švietimo aspektais, su Tautinių mažumų tarybos efektyvesniu formavimu. Artimu metu bus sprendžiama dėl pasiūlymų įgyvendinimo rengiant teisės aktų projektus.

44. Nuo 2022 m. gegužės 1 d., įsigaliojus Asmens vardo ir pavardės rašymo dokumentuose įstatymui, buvo sudaryta galimybė ne lietuvių tautybės LR piliečiams ir jų vaikams asmenvardžius rašyti pagal jų tautinės kalbos rašybos ir darybos taisykles lotyniškos abėcėlės rašmenimis (be diakritinių ženklų). Šia galimybe jau pasinaudojo daugiau kaip 450 ne lietuvių tautybės Lietuvos Respublikos piliečių **(137.121, 137.125, 138.9)**.

45. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija parengė ir 2026 m. balandžio 13 d. pateikė derinti suinteresuotoms institucijoms ir visuomenei Asmens vardo ir pavardės rašymo dokumentuose įstatymo pakeitimo projektą, kuriuo siūloma nustatyti, kad ne lietuvių tautybės Lietuvos Respublikos piliečių prašymu jų ir jų vaikų vardai ir pavardės galėtų būti rašomi lotyniško pagrindo rašmenimis: rašant tiek lotyniškos abėcėlės raides (be diakritinių ženklų), tiek jų modifikuotas formas, taip pat lotyniškos abėcėlės raides su visais diakritiniais ženklais. Dėl projekto šiuo metu vyksta diskusijos **(137.121, 138.9)**.

Romų integracija

46. Tautinių mažumų departamentas (Departamentas) koordinuoja romų įtraukties politikos įgyvendinimą ir administruoja Europos Komisijos finansuojamą projektą „Vietinės romų platformos – kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis“. Projektu stiprinamas savivaldybių ir romų bendruomenių bendradarbiavimas, vykdomas romų tarpininkų darbas, teikiama konsultacinė ir teisinė pagalba, diskriminacijos atvejais užtikrinama galimybė ginti teises teisme organizuojami mokymai, moterų ir jaunimo įgalinimo veiklos bei skatinamas romų dalyvavimas visuomenės gyvenime. Taip pat skiriamos stipendijos mokiniams bei studentams, rengiamos stovyklos, mentorystė, pilietinis ugdymas. Departamentas kasmet organizuoja Romų genocido atminimo dienos (rugpjūčio 2 d.) minėjimą **(137.129-131, 138.15)**.

47. Romų įtrauktis taip pat stiprinama savivaldybių lygmeniu. Vilniaus miesto savivaldybė įgyvendina Romų integracijos programą 2024–2026 m., kuria siekiama mažinti romų socialinę atskirtį ir gerinti jų galimybes naudotis viešosiomis paslaugomis. Programos priemonės apima sveikatos tarpininko paslaugas, socialinę pagalbą šeimoms, papildomą paramą būsto klausimams spręsti, vaikų ir jaunimo įtraukties veiklas bei romų moterų ir mergaičių įgalinimo priemones. Šios kompleksinės priemonės prisideda prie geresnės romų prieigos prie švietimo, sveikatos priežiūros, socialinių paslaugų ir darbo rinkos bei stiprina jų integraciją į visuomenę **(137.128-129)**.

48. 2025 m. patvirtintas Romų įtraukties į Lietuvos visuomenę veiksmų planas iki 2030 metų, kuriuo užtikrinamas nuoseklus nacionalinės romų įtraukties politikos tęstinumas, atsižvelgiant į

¹⁶ Šių metų programa: <https://www.linesa.lt/edukacinis-projektas-kulturu-ratas/>.

¹⁷ Pavyzdžiui, dėl aiškios galimybės kreiptis į viešojo administravimo institucijas tautinės mažumos kalba įtvirtinimo įstatyme, dėl tradiciniais pripažintų topografinių ženklų užrašymo tautinės mažumos kalba ir kt.

Europos Sąjungos Romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginį planą. Plane numatytos kompleksinės priemonės švietimo, užimtumo, sveikatos, būsto, dalyvavimo visuomenės gyvenime, kovos su diskriminacija ir moterų bei jaunimo įgalinimo srityse. Departamentas koordinuoja šio plano įgyvendinimą ir stebėseną **(137.124, 137.128-131, 138.20)**.

49. Lietuvoje sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos nediskriminuojant dėl etninės kilmės. Romų bendruomenės nariams užtikrinamas lygus sveikatos priežiūros, įskaitant reprodukcinės sveikatos paslaugas, prieinamumas, o sveikatos netolygumų mažinimo priemonės įgyvendinamos bendradarbiaujant su kitomis institucijomis **(137.88, 137.90)**.

Holokausto atmintis ir žydų bendruomenė

50. 2026 m. sausį Vyriausybė patvirtino Kovos su antisemitizmu, ksenofobija ar bet kokios kitos formos nesantaikos kurstymu ir žydų gyvenimo puoselėjimo veiksmų planą. Suformuoti trys veiksmų plano uždaviniai, kurie išskaidyti nurodant konkrečius veiksmus: (1) visų formų antisemitizmo, ksenofobijos ar bet kokios kitos neapykantos kurstymo prevencija ir kova su jais; (2) žydų gyvenimo puoselėjimas bei (3) Holokausto atminties puoselėjimas¹⁸. Dokumento rengimas derintas su mokslo, atminties, kultūros institucijomis, tautinių bendrijų ir savivaldos atstovais, žmogaus teisių organizacijomis, kitomis suinteresuotomis institucijomis bei nevyriausybėmis organizacijomis **(137.132, 137.134, 138.16)**.

51. Lietuva buvo viena iš pirmųjų valstybių, 2024 m. liepos mėn. patvirtinusi Pasaulinės kovos su antisemitizmu gaires. Šias gaires vertiname kaip svarbų tarptautinį įsipareigojimą koordinuotam ir veiksmingam atsakui į neapykantos kalbą ir kitas apraiškas. Lietuva aktyviai dalyvauja Tarptautinio Holokausto atminimo aljanso (IHRA) veikloje, o Tautinių mažumų departamentas (Departamentas) yra nacionalinės tarpinstitucinės delegacijos narys. Departamentas prisidėjo prie IHRA rekomendacijų dėl mokymo ir mokymosi apie romų persekiojimą ir genocidą nacizmo laikotarpiu vertimo į lietuvių kalbą ir jų sklaidos, taip pat 2025 m. organizavo mokymus Lietuvos istorijos mokytojams, skirtus šių rekomendacijų taikymui ugdymo procese. Užsienio reikalų ministerijoje paskirtas Ambasadorius ypatingiems pavedimams Holokausto atminimui ir bendradarbiavimui su tarptautine žydų bendruomene jau eilę metų prisideda prie žydų gyvenimo puoselėjimo. Lietuva aktyviai siekia atkreipti dėmesį į Rusijos vykdomą agresijos karą prieš Ukrainą ir išgalvotą „kovos su nacizmu“ naratyvą, kuriuo Rusija bando pateisinti savo agresiją ir tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimus prieš suverenią šalį **(137.132, 137.134, 138.16)**.

52. Departamentas kartu su Lietuvos Respublikos kultūros ministerija kasmet organizuoja Lietuvos žydų genocido atminimo dienos (rugšėjo 23 d.) minėjimą. Departamentas įgyvendina švietimo ir visuomenės informavimo priemones, skirtas Holokausto atminimo išsaugojimui, kovai su antisemitizmu ir neapykantos kalba. Departamentas organizuoja konferencijas, seminarus ir viešąsias diskusijas, bendradarbiauja su Lietuvos žydų bendruomene, tarptautinėmis organizacijomis bei valstybės institucijomis, taip pat remia projektus, skirtus istorinei atminčiai, tolerancijai ir žmogaus teisių ugdymui **(137.132, 137.134, 138.16)**.

53. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos iniciatyva išverstas ir parengtas leidinys, skirtas Žydų mokslo instituto (YIVO) šimtmečiui: metodinė priemonė mokykloms „YIVO 100-mečio istorija“¹⁹. Šis leidinys pristato žydų mokslo jidiš kalba instituto YIVO istoriją, jo veiklos raidą ir reikšmę Vilniui bei pasaulinei žydų kultūrai **(137.132, 138.16)**.

¹⁸ Šiuo dokumentu siekiama sustiprinti kovą su tautinės, rasinės, religinės ir kitų formų neapykantos ir nesantaikos kurstymo apraiškomis, prisidėti prie pažeidžiamų grupių gyvenimo puoselėjimo, skirtingų kultūrų ir bendruomenių Lietuvoje sanglaudos, plėtoti edukaciją ir kultūrinį švietimą apie įvairias šalyje gyvenančias visuomenės grupes.

¹⁹ Ši metodinė priemonė tikslingai skirta unikaliai YIVO reiškiniui pristatyti, tačiau ji neatsiejama nuo platesnio Lietuvos žydų istorijos, tradicijos ir paveldo pristatymo. YIVO tematika gali būti integruota į žydų istorijos pažinimą, o žydų istorijos pažinimas sudaro kontekstą gilesniam YIVO supratimui: <https://emokykla.lt/metodine-medziaga/medziaga/perziura/512>.

54. Į lietuvių kalbą išverstos Tarptautinio Holokausto atminties aljanso rekomendacijos dėl mokymo ir mokymosi apie romų persekiojimą ir genocidą nacizmo laikotarpiu, apie Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos dalyvavimą Tarptautinio Holokausto atminties aljanso veikloje²⁰ **(137.57, 138.16).**

Migrantų teisės ir integracija

55. 2026 metų birželio 12 d. įsigaliojo naujasis Europos Sąjungos (ES) Migracijos ir prieglobsčio paktas (Paktas), apimantis devynis Europos Parlamento ir Tarybos reglamentus, kurių nuostatos taikomos tiesiogiai visose ES valstybėse narėse, įskaitant Lietuvą **(137.135-138, 138.83, 138.85-86).**

56. Lietuva, įgyvendindama Paktą, rengia nepriklausomą stebėsenos mechanizmą, skirtą stebėti, kaip laikomasi pagrindinių teisių vykdant patikrinimus ir pasienio procedūras, kuriame dalyvautų Seimo kontrolieriaus įstaiga, bendradarbiaudama su NVO **(138.82).**

57. 2022 m. Valstybės sienos apsaugos tarnyboje prie Vidaus reikalų ministerijos (VSAT) įsteigta pareigybė, skirta žmogaus teisių apsaugai, kurios vienas iš tikslų yra stebėti kaip VSAT pareigūnai užtikrina užsieniečių teises **(137.136).**

58. Nuo 2026 m. birželio 12 d. Lietuvoje taikomos Paktu nustatytos tarptautinės apsaugos prašymo pareiškimo, registravimo ir pateikimo procedūros ir terminai. Negražinimo principas yra įtvirtintas Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 130 str., kuriame apibrėžtos draudimo išsiųsti arba grąžinti užsieniečių sąlygos **(138.84).**

59. Lietuvos Respublikos įstatyme „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ maksimalūs užsieniečių sulaikymo terminai nustatyti vadovaujantis 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse. Sprendimą dėl sulaikymo ar jo pratęsimo priima teismas. Sulaikymas skiriamas tik kaip kraštutinė priemonė, kai nėra pagrindo skirti alternatyvią sulaikymui priemonę. Be to, nacionalinėje teisėje numatyta periodinė sulaikymo sprendimų peržiūra teismine tvarka – VSAT periodiškai, bet ne rečiau kaip kartą per 3 mėnesius, kreipiasi į teismą su prašymu pakartotinai svarstyti sprendimą sulaikyti užsieniečių, t. y. sulaikymo pagrįstumą teismas periodiškai įvertina net ir tais atvejais, kai užsieniečių neketina jo skusti **(138.79).**

60. Vadovaujantis VSAT, Jungtinių Tautų pabėgėlių agentūros (JTVPK) ir Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugijos (LRKD) pasirašytu memorandumu, apie visus užsieniečius, besikreipiančius dėl prieglobsčio, yra informuojami LRKD atstovai (įgalioti JTVPK atstovai), kurie stebi tarptautinės apsaugos prašymo pateikimo ir pirminių veiksmų atlikimo procedūras **(138.80).**

61. VSAT pareigūnams vykdant užsieniečių išsiuntimą iš Lietuvos Respublikos, teisės aktų nustatyta tvarka vykdoma nepriklausoma stebėseną, skirta objektyviai vertinti, ar institucija, vykdydama sprendimą dėl užsieniečio išsiuntimo, laikosi tarptautinių ir nacionalinių teisės aktų reikalavimų bei rekomendacijų, ar užtikrinamos žmogaus teisės ir orumas. Stebėseną vykdo tarptautinės ar nevyriausybinės organizacijos stebėtojai **(137.136).**

62. Kasmet VSAT pareigūnams, atliekantiems funkcijas, tiesiogiai susijusias su bendravimu su užsieniečiais, organizuojami mokymai apie prieglobsčio prašytojų priėmimo standartus ir pagrindines žmogaus teises **(137.136).**

63. Priklausomai nuo migranto statuso, migrantai yra arba draudžiami privalomuoju sveikatos draudimu arba jiems yra užtikrinamos būtinosios sveikatos priežiūros paslaugos. Privalomuoju sveikatos draudimu draustieji migrantai gauna tokias pačias asmens sveikatos priežiūros paslaugas kaip Lietuvos gyventojai. Iki 2025 m. rugsėjo mėnesio migrantams buvo suteiktos 196 006 privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšomis finansuojamos sveikatos priežiūros

²⁰ Rekomendacijos pateiktos: <https://emokykla.lt/metodine-medziaga/medziaga/perziura/473>.

paslaugos už 77 mln. Eur ir beveik 188 000 būtinųjų sveikatos priežiūros paslaugų, finansuojamų valstybės biudžeto lėšomis, už daugiau kaip 12 mln. Eur **(138.81)**.

64. Asmenims, siekiantiems įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę, taikomi vienodi reikalavimai, nepriklausomai nuo asmens tautybės **(138.78)**. Asmenų be pilietybės identifikavimo ir nustatymo tvarka Lietuvoje yra sukurta²¹, ji atitinka žmogaus teisių apsaugos standartus. Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo nuostatos suderintos su 1961 m. Konvencija dėl asmenų be pilietybės skaičiaus mažinimo²². Įstatyme įtvirtinta, kad Lietuvos Respublikoje gimę vaikai, kurių tėvai (ar vienintelis iš tėvų) yra asmenys be pilietybės, teisėtai gyvenantys Lietuvos Respublikoje, Lietuvos Respublikos pilietybę įgyja gimstant arba jiems pilietybė gali būti suteikta natūralizacijos tvarka, pragyvenus 5 metus Lietuvoje **(138.87-88)**.

Kova su įvairių formų diskriminacija, neapykantą kurstančia kalba ir neapykantos nusikaltimais

65. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (BK) plačia apimtimi kriminalizuoja įvairias diskriminacinio pobūdžio nusikalstamas veikas²³. Atsižvelgus į pokyčius nuo 2022 m. BK buvo papildytas naujais diskriminacinių nusikalstamų veikų pagrindais, kaip diskriminacija dėl asmens etninės kilmės, odos spalvos ir religijos, kas parodo Lietuvos dedamas pastangas siekiant kriminalizuoti diskriminacinio pobūdžio nusikalstamas veikas **(137.26, 137.34)**.

66. Baudžiamoji atsakomybė už neapykantą kurstančią kalbą taikoma pagal BK 170 straipsnį „Kurstymas prieš bet kokios tautos, rasės, etninę, religinę ar kitokią žmonių grupę“: 2025 m. nustatyti 52 įtariamieji (2024 m. – 33, 2023 m. – 34, 2022 m. – 59); bylos dėl 30 nusikaltimų perduotos teismui (2024 m. – 22, 2023 m. – 17, 2022 m. – 37); be to, ikiteisminis tyrimas dar dėl 19-os nusikaltimų buvo nutrauktas, nustačius įtariamąjį ir jį perdavus asmeniui, kuris vertas teismo pasitikėjimo, pagal laidavimą (2024 m. – 11, 2023 m. – 15, 2022 m. – 19); pirmosios instancijos teismuose nuteisti 27 asmenys (2024 m. – 15, 2023 m. – 13, 2022 m. – 32) **(137.36)**.

67. 2023 m. atnaujintos generalinio prokuroro tvirtinamos Neapykantos nusikaltimų ir neapykantos kalbos ikiteisminio tyrimo metodinės rekomendacijos²⁴ **(137.27, 137.29, 137.36, 137.39-40, 137.47, 137.112, 138.15, 138.21)**.

68. 2026 m. sausį Vyriausybės patvirtinto Kovos su antisemitizmu, ksenofobija ar bet kokios kitos formos nesantaikos kurstymu ir žydų gyvenimo puoselėjimo veiksmų plano vienas iš uždavinių – kova su neapykantos nusikaltimais ir neapykantos kalba **(137.27, 137.29, 137.31-33, 137.35, 137.38-41, 138.16, 138.19, 138.77)**.

69. Nuo 2020 m. visi policijos kursantai Lietuvos policijos mokykloje mokomi pagal temas „Neapykantos nusikaltimų samprata, požymiai, formos, teisinis reglamentavimas“ ir „Neapykantos nusikaltimų skirtumai nuo kitų nusikalstamų veikų“, kurios integruotos į policininko modulinio profesinio mokymo programą. Į šią programą įtrauktos ir temos bendrais žmogaus teisių klausimais: „Pagrindiniai tarptautiniai ir nacionaliniai žmogaus teisės ir laisvės reglamentuojantys teisės aktai“, „Žmogaus teisių ir laisvių samprata, teisinio reguliavimo pagrindai“ ir „Asmens teisių užtikrinimas

²¹ Asmenų be pilietybės identifikavimo ir nustatymo procedūros reglamentuotos patvirtintuose Asmens tapatybės kortelės ir paso išdavimo tvarkos ir Leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje užsieniečiams išdavimo tvarkos aprašuose.

²² Lietuva Konvenciją ratifikavo 2013 m. Principinės Konvencijos nuostatos buvo perkeltos į nacionalinę teisę dar iki Konvencijos ratifikavimo, o 2013 m. buvo priimti keli Pilietybės įstatymo pakeitimai, siekiant visiškai suderinti Pilietybės įstatymo ir Konvencijos nuostatas.

²³ Tokias kaip asmens diskriminavimas dėl jo tautybės, rasės, kilmės ar dėl bet kokios kitos grupinės priklausomybės, taip pat tokios diskriminacijos kurstymas bei grupių ir organizacijų, skirtų diskriminuoti šiuos asmenis, kūrimas.

²⁴ Pateiktas ESBO vartojamas neapykantos nusikaltimų apibrėžimas ir išankstinių neigiamų nuostatų požymių sąrašas (angl. bias indicators); įtrauktos nuostatos dėl galimų neapykantos nusikaltimų ir neapykantą kurstančios kalbos registravimo Integruotoje baudžiamojo proceso informacinėje sistemoje (turi būti pasirenkama žyma „Neapykantos nusikaltimas“; nustatyti neapykantos motyvo požymiai turi atsispindėti nusikalstamos veikos aprašyme); įtrauktas atskiras skyrius, skirtas nukentėjusių asmenų apsaugai.

policijos pareigūnų profesinėje veikloje“. Tema „Neapykantos nusikaltimų samprata, požymiai, formos. Kuo skiriasi nuo kitų nusikalstamų veikų“ įtraukta ir į būsimų policijos pareigūnų įvadinio mokymo kursų programą **(137.33, 137.44, 137.47)**.

70. Pagal 2019 m. patvirtintą policijos pareigūnų kvalifikacijos tobulinimo programą „Pareigūnų veiksmai neapykantos nusikaltimų atvejais ir prevencinė veikla užkardant neapykantos nusikaltimus“ 2022–2025 m. mokėsi 173 policijos pareigūnai. 2022 m. 140 policijos pareigūnų dalyvavo mokymuose „Tarpkultūrinių kompetencijų stiprinimas kovoje su neapykantos nusikaltimais“. 2023 m. 40 policijos pareigūnų dalyvavo mokymuose „Neapykantos nusikaltimai ir smurtas prieš žmones su negalia: pažeidžiamumo priežastys, atpažinimas ir pagalbos galimybės“ **(137.33, 137.44, 137.47)**.

71. Didinant visuomenės ir pažeidžiamų bendruomenių informuotumą, parengtas lietuvių bei anglų kalbomis ir įvairiais kanalais išplatintas vienlapis su informacija, kur ir kaip galima pranešti apie neapykantos incidentus ir kokiais teises turi nukentėjusieji²⁵, organizuojami vietos policijos bendruomenės pareigūnų susitikimai su pažeidžiamomis bendruomenėmis, taip pat neapykantos nusikaltimų prevencijai skirti užsiėmimai švietimo ir ugdymo įstaigose **(137.37)**.

72. 2022–2024 m. Tautinių mažumų departamentas (Departamentas) organizavo strategines sesijas ir diskusijas, skirtas stiprinti visuomenės atsparumą informacinėms grėsmėms, dezinformacijai, o tai pat stereotipų prevenciją ir tarpkultūrinį dialogą. 2024 m. surengtos strateginės sesijos „Manipuliacijos istoriniais naratyvais geopolitinių iššūkių kontekste“ ir „Integracija kintančios tikrovės sąlygomis“, kuriose dalyvavo valstybės institucijų, akademinės bendruomenės, švietimo įstaigų ir tautinių bendrijų atstovai **(137.35)**.

73. 2025 m. Departamentas bendradarbiavo įgyvendinant jaunimo pilietinio ugdymo ir tarpkultūrinio dialogo iniciatyvą „Bendraamžių akademija“, kurioje dalyvavo apie 30 mokinių iš mokyklų, vykdančių ugdymą lietuvių ir tautinių mažumų kalbomis. Programos metu buvo ugdomi kritinio mąstymo, medijų raštingumo ir pilietinio dialogo gebėjimai, ypatingą dėmesį skiriant stereotipų, diskriminacijos, neapykantos kalbos ir priešiško naratyvų atpažinimui bei prevencijai. Papildomai Departamentas vykdė veiklas, skirtas didinti visuomenės sąmoningumą dėl neapykantos kalbos atpažinimo ir skatinti pozityvų tautinių mažumų matomumą viešojoje erdvėje **(138.13)**.

74. Pastebėjus patyčias, neapykantos kurstymą mokyklose galima apie tai saugiai pranešti naudojantis Patyčių dėžute – mobiliąja programėle ir administravimo sistema, kurią nemokamai gali įsidiegti visos šalies mokyklos **(137.27-28, 137.35, 137.57, 138.23)**.

75. Patyčių prevencijos priemonės yra taikomos visiems mokiniams, nepriklausomai nuo patyčių pagrindo, stengiantis užtikrinti saugią, pagarbią ir įtraukią ugdymo aplinką. Temos, susijusios su pagarba įvairovei, konstruktyviu bendravimu, tolerancija yra integruotos į Gyvenimo įgūdžių bendrąją programą. Programa sudaryta taip, kad mokiniai įgytų pagrindus, bazines žinias, kurios leistų mokykloms pastebėti gilesnes problemas, susijusias su patyčiomis, o tai turėtų paskatinti mokyklų vadovus įsidiegti ir įgyvendinti prevencines programas tikslingai ir nuosekliai, renkantis mokyklai tinkamiausias akredituotas prevencines programas iš patvirtinto sąrašo **(137.27-28, 137.132, 137.35, 137.57, 138.23)**.

76. Pagal mokyklose vykdomų Prevencinių programų kriterijų ir atitikties jiems vertinimo tvarkos aprašą²⁶, kuriame nustatyti prevencinių programų kriterijai, nuo 2024 m. rugsėjo 1 d. visose mokyklose įgyvendinamos prevencinės programos turi būti įvertintos dėl atitikties nustatytiems kriterijams. Iki 2026 m. birželio 1 d. yra įvertintų įvairių tiekėjų pateiktų 16 prevencinių programų, kurios pripažintos kaip atitinkančios švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatytus kriterijus²⁷ **(137.27-28, 137.35, 137.57, 138.23)**.

²⁵ <https://vrm.lrv.lt/lt/pagalba-nukentejusiems-nuo-nusikalstamu-veiku/>.

²⁶ <https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/2ed5f1237ee811efabdbb4a1fc8b0b63>.

²⁷ Prevencinių programų sąrašas skelbiamas Nacionalinės švietimo agentūros tinklalapyje:

<https://www.nsa.smsm.lt/ugdymo-departamentas/ugdymas-ir-prevencija/prevencines-programos/prevenciniu-programu->

77. Planuojama peržiūrėti ir atnaujinti esamas Smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose rekomendacijas, Rekomendacijas dėl krizių valdymo mokyklose ir Rekomendacijas dėl poveikio priemonių taikymo netinkamai besielgiantiems mokiniams, papildant nuostatomis ir siūlomais galimais veikimo algoritmais reaguojant į patyčias ir smurtą. Rengiamas rekomendacijų dėl prevencinių programų įgyvendinimo mokyklose projektas, planuojama, kad galutinis dokumentas bus parengtas iki 2026 m. IV ketv. **(137.27, 137.104, 137.109, 138.23).**

Apsauga asmenims patyrusiems seksualinį smurtą

78. Lietuvos Respublikos Seimas yra gavęs baudžiamojo kodekso (BK) pakeitimo projektą Nr. XVP-1497, kuriame numatyta, kad naujoje BK redakcijoje įsigalios vienodo griežtumo baudžiamoji atsakomybė už seksualinio pobūdžio nusikalstamų veikų atlikimą, taip pat siekiama įtvirtinti asmens laisvanoriško sutikimo lytiškai santykiauti sąvoką. Šiuo projektu taip pat siekiama užkirsti kelią nuteistiems asmenims už seksualinį smurtą daryti neigiamą įtaką nepilnamečiams nukentėjusiems jų bausmės atlikimo metu. Yra numatyta, kad pagal naująją bausmių vykdymo kodekso redakciją būtų sudarytas aiškus teisinis pagrindas, kuris nustatytų, jog asmenys, nuteisti už seksualinio pobūdžio nusikalstamas veikas, negalėtų pasimatyti su nepilnamečiais nukentėjusiais arba atvykti į namus, kuriuose šis nukentėjusysis gyvena **(137.107, 138.38).**

79. Lietuvoje veikia valstybės finansuojama specializuotos kompleksinės pagalbos sistema, skirta smurtą artimoje aplinkoje ir seksualinį smurtą patyrusiems asmenims. Smurtą patyręs asmuo gali kreiptis į policiją, sveikatos priežiūros įstaigas arba specializuotos kompleksinės pagalbos centrus (SKPC), kurie visoje šalyje teikia nemokamą ir konfidencialią emocinę, psichologinę, teisinę ir informacinę pagalbą. SKPC specialistai įvertina asmens situaciją, sudaro individualų pagalbos planą, koordinuoja pagalbos teikimą ir, esant poreikiui, tarpininkauja gaunant socialines, sveikatos priežiūros, teisinės pagalbos ar laikino apgyvendinimo paslaugas. Sistema grindžiama teisėsaugos, sveikatos priežiūros, socialinių paslaugų ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimu, siekiant užtikrinti visapusišką nukentėjusių asmenų apsaugą ir pagalbą²⁸.

80. Nuo 2023 m. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija finansuoja nevyriausybinių organizacijų projektą „Prabilk“, kuriam kasmet skiriama 100 tūkst. Eur. Projektu teikiama emocinė pagalba ir informacija seksualinį smurtą patyrusiems asmenims, užtikrinamas metodinis palaikymas specialistams, vykdomos prevencinės veiklos. Parengta pagalbos teikimo seksualinį smurtą patyrusiems ar tokio smurto pavojų patiriantiems asmenims metodika ir pagalbos algoritmas, teikiamos konsultacijos telefonu, elektroniniu paštu ir „Live Chat“ platformoje **(137.105, 138.38).**

81. 2025 m. įgyvendinta viešinimo kampanija „Patyrei seksualinį smurtą? Prabilk“, skatinanti nukentėjusius asmenis kreiptis pagalbos saugioje ir konfidencialioje erdvėje. 2026 m. planuojama nauja prevencinė komunikacija apie sutikimą lytiniais santykiais ir seksualinės prievartos naudojant prievartavimo narkotikus prevenciją. Taip pat į nacionalinę teisę perkeliama Direktyva (ES) 2024/1385 dėl kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu artimoje aplinkoje, siekiant stiprinti apsaugos, pagalbos ir prevencijos mechanizmus **(137.107, 138.38).**

Smurto artimoje aplinkoje prevencija

82. Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderio įvedimas 2023 m. labai išplėtė policijos galimybes nedelsiant reaguoti į smurto riziką. Orderio taikymo statistika leidžia įžvelgti ne tik iššūkius, bet ir teigiamą tendenciją – didėjančią smurto artimoje aplinkoje atpažįstamumą visuomenėje bei mažėjančią toleranciją smurtui, tiek tarp pačių nukentėjusiųjų, tiek visuomenėje apskritai. Per 2023 m. liepos – gruodžio mėn. toks orderis taikytas daugiau kaip 10 tūkst. kartų, 2024 m. – daugiau

[sarasas/](#). Duomenys apie mokyklose įgyvendinamas prevencines programas ir jose dalyvaujančių mokinių skaičius renkami Švietimo valdymo informacinėje sistemoje: <https://svis.emokykla.lt/previncines-veiklos-rodikliai/>.

²⁸ <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/seima-ir-vaikai/seimos-politika/smurto-artimoje-aplinkoje-prevencija/>

kaip 20 tūkst. kartų, 2025 m. – daugiau kaip 18 tūkst. kartų, 2026 m. sausio–gegužės mėn. – beveik 7 tūkst. kartų **(137.102, 138.63-64)**.

83. 2025 m. patvirtinta nauja Policijos pareigūnų reagavimo į pranešimus apie smurtą artimoje aplinkoje ir sprendimo dėl apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderio priėmimo, jo vykdymo ir kontrolės tvarkos aprašo redakcija – akcentuotas reagavimas į įvykį kaip į galimą nusikalstamą veiką ir numatytos viktimizacijos mažinimo priemonės, įskaitant savivaldos informavimą apie pavojų keliančius asmenis, kuriems pakartotinai skirti apsaugos orderiai **(137.102-104, 137.106, 137.108, 138.64-65)**.

84. Policijos bendruomenės pareigūnai kasmet įgyvendina smurto artimoje aplinkoje netoleravimo skatinimo priemones²⁹ **(137.102, 137.107, 138.62)**.

85. Stiprinant reagavimą į smurto artimoje aplinkoje atvejus, susijusius su vaikais, 2024 m. bendru policijos generalinio komisaro ir Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos direktoriaus įsakymu patvirtinti reagavimo į smurtą artimoje aplinkoje algoritmai tais atvejais, kai vienintelis vaiko globėjas yra pavojų keliantis asmuo arba kai vienintelis pavojų patiriantis asmuo yra vaikas. Tokiais atvejais lyderystė reaguojant į įvykį tenka Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai **(137.102-103, 137.111)**.

86. 2023 m. ir 2025 m. organizuoti policijos pareigūnų, reaguojančių į smurto artimoje aplinkoje iškvietimus, mokymai (1 774 dalyviai). 2024 m. organizuoti mokymai policijos pareigūnams, dirbantiems su smurtu artimoje aplinkoje ir smurtu lyties pagrindu (499 dalyviai) ir mokymai „Pagalba smurto artimoje aplinkoje aukoms: teisiniai ir psichologiniai aspektai“ (95 dalyviai). 2025 m. organizuoti mokymai „Sprendimo dėl apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderio priėmimas, jo apskundimas“ (227 dalyviai). Lietuvos policijos mokyklos kursantai mokomi pagal Policijos pareigūno modulinę profesinio mokymo programą, kurioje nagrinėjamos reagavimo į smurtą artimoje aplinkoje algoritmo, nuostatų į smurtą artimoje aplinkoje ir socialinės pagalbos smurtą patyrusiems asmenims temos **(137.107, 138.62)**.

Prekybos žmonėmis prevencija

87. 2024 m. patvirtintas trečiasis Kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planas – 2024–2026 metų veiksmų planas³⁰. Plano priemonės įgyvendina 19 institucijų **(137.66-67, 137.69, 137.75, 137.79-81, 138.40)**.

88. 2026 m. vykusiose diskusijose dėl Lietuvos kovos su prekyba žmonėmis Europos Tarybos Ekspertų grupė dėl kovos su prekyba žmonėmis (GRETA) ir Lietuvos institucijos daugiausiai akcentavo aukų identifikavimo stiprinimą, pagalbos ir apsaugos prieinamumą bei institucijų koordinavimą. 2026 m. buvo atnaujintos Prekybos žmonėmis aukų nustatymo, ikiteisminio tyrimo ypatumų ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo rekomendacijos. Siekiant padėti pareigūnui ar darbuotojui tinkamai identifikuoti prekybos žmonėmis auką, rekomendacijose nurodomi asmens

²⁹ 2024 m. surengti 974 susitikimai su gyventojais, 299 paskaitos ir 32 užsiėmimai (38 598 dalyviai); 2025 m. – 885 susitikimai, 227 paskaitos ir 12 užsiėmimų (33 435 dalyviai); 2026 m. sausį–gegužę surengtos 475 priemonės (12 195 dalyviai).

³⁰ Plane numatyta 60 priemonių, suskirstytų pagal 4 plano uždavinius: 1) priemonės, skirtos stiprinti kovą su prekyba žmonėmis bendradarbiaujant tarpinstituciniu ir tarptautiniu lygmenimis (suplanuota 17 priemonių, iš jų 15 įgyvendinta ar įgyvendinta iš dalies 2024-2025 m.); 2) priemonės, skirtos didinti teisėsaugos pareigūnų, prokurorų, teisėjų gebėjimą atpažinti prekybos žmonėmis atvejus ir efektyviai vykdyti baudžiamąjį persekiojimą (suplanuotos 9 priemonės, iš jų 8 įgyvendintos ar įgyvendintos iš dalies 2024-2025 m.); 3) priemonės, skirtos gerinti specialistų gebėjimus laiku ir tinkamai atpažinti prekybos žmonėmis aukas bei, atliepian aukų poreikius, nukreipti ir suteikti tinkamą pagalbą (suplanuota 21 priemonė, iš jų 20 įgyvendinta ar įgyvendinta iš dalies 2024-2025 m.); 4) priemonės, skirtos užtikrinti veiksmingą prevencinių priemonių prieš prekybą žmonėmis įgyvendinimą (suplanuota 13 priemonių, iš jų 12 įgyvendinta ar įgyvendinta iš dalies 2024-2025 m.) ([1V-474 Dėl Kovos su prekyba žmonėmis 2024–2026 metų veiksmų plano patvirtinimo](#)).

pažeidžiamumo požymiai, tarp kurių – negalia, psichikos, elgesio ir intelekto sutrikimai, taip pat veiksniai, stiprinantys pažeidžiamumą³¹ **(137.66-67, 137.69, 137.75).**

89. Teisingumo ministerija įgyvendina Europos Parlamento ir Tarybos 2024 m. birželio 13 d. direktyvą (ES) 2024/1712, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir nukentėjusiųjų apsaugos. Šiuo projektu yra išplečiamas prekybos žmonėmis kriminalizavimas, įtraukiant asmens išnaudojimą surogatinei motinystei, taip pat papildant kvalifikuotą šios nusikalstamos veikos sudėtį, kaip pornografinio turinio vaizdų platinimas. Be to, šiame projekte yra griežtinama baudžiamoji atsakomybė asmenims, kurie įtraukia nepilnamečius asmenis į prostituciją ir vienas iš svarbiausių šio projekto pakeitimų – naujasis atleidimas nuo administracinės atsakomybės pagrindas, kai asmuo atleidžiamas nuo administracinės atsakomybės, jeigu administracinį nusižengimą jis buvo priverstas tiesiogiai padaryti dėl jo atžvilgiu vykdytos nusikalstamos veikos - prekybos žmonėmis, išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms arba naudojimosi asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis ir yra pripažintas nukentėjusiuoju baudžiamajame procese. Tikimasi, kad šie reglamentavimo pakeitimai galės sudaryti pagrindą užkertant kelią naujų prekybos žmonėmis nusikalstamų veikų įgyvendinimui **(137.67).**

90. Policijos pareigūnai nuolat tobulina kvalifikaciją prekybos žmonėmis tyrimo ir darbo su nukentėjusiais srityse pagal mokymų modulius „Prekybos žmonėmis psichosocialiniai ir psichologiniai aspektai“, „Prekybos žmonėmis prevencija“ ir „Prekybos žmonėmis tyrimas“. 2023–2025 m. tokiuose mokymuose dalyvavo 232 policijos pareigūnai. Pasieniečiams rengiami kvalifikacijos tobulinimo kursai „Kova su prekyba žmonėmis“ – 2023–2025 m. dalyvavo 110 pareigūnų. 2024 m. ir 2025 m. pasieniečiams taip pat organizuoti mokymai „Prekybos vaikais aukų atpažinimas bei pagalbos teikimas“ (35 dalyviai). 2024 m. pirmą kartą buvo organizuoti Migracijos departamento darbuotojų mokymai apie prekybą žmonėmis, atvejų nustatymą, bendravimo ypatumų su nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis asmenimis ir jų nukreipimą pagalbai, kuriuose dalyvavo 500 departamento darbuotojų. 2025 m. tokiuose mokymuose dalyvavo 180 darbuotojų **(137.68, 137.71, 137.76, 137.83, 137.111, 138.39).**

91. 2025 m. ir 2026 m. Lietuvos policija dalyvavo Europos Sąjungos mastu organizuotose tarptautinėse priemonėse dėl bendrų veiksmų (angl. *Joint Action Days* (JAD)) prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės srityje **(137.66-67, 137.75, 137.77).**

92. Policijos bendruomenės pareigūnai vykdo prekybos žmonėmis prevencijai skirtas priemones: 2025 m. surengti 248 susitikimai su gyventojais, 221 paskaita ir 7 užsiėmimai (dalyvavo 14 540 asmenų); 2026 m. sausį–gegužę surengta 160 priemonių (dalyvavo 7 841 asmuo) **(137.66, 137.79).**

93. 2024 m. parengti ir 2025 m. per socialinius tinklus platinti animuoti vaizdo klipai, skirti prekybos žmonėmis prevencijai pagal dažniausiai pasitaikančius prekybos žmonėmis atvejus³². Klipuose pabrėžiama svarba atpažinti įspėjamuosius prekybos žmonėmis ženklus, atkreipiamas dėmesys į prekybos žmonėmis pavojus, pateikiami pagalbos kontaktai ir informuojama, kur kreiptis, jei jaučiamas pavojus ar asmuo buvo nukentėjęs nuo prekybos žmonėmis **(137.81).**

94. 2025 m. sustiprintas kovos su prekyba žmonėmis koordinavimas – Vyriausybė į Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijos sudėtį įtraukė aukščiausio lygmens valstybės institucijų atstovus, o vadovavimo vaidmenį patikėjo vidaus reikalų ministrui. Taip sudarytos prielaidos greičiau priimti sprendimus, efektyviau koordinuoti veiklą ir formuoti nacionalinius prioritetus kovojant su šiuo sudėtingu reiškiniu **(137.66, 137.72).**

95. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija finansuoja ir koordinuoja kompleksinės pagalbos prekybos žmonėmis aukoms sistemą, užtikrinančią socialinę, psichologinę ir teisinę pagalbą, atvejo vadybą bei aukų reintegraciją į visuomenę³³ **(137.69-70, 137.78).**

³¹ Pavyzdžiui, asmuo turi psichikos problemų (psichinio vystymosi sutrikimų, traumų) ar fizinės sveikatos problemų (fizinio vystymosi sutrikimų, traumų) (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/801bbb20ad5311e5b12fbb7dc920ee2c/asr>).

³² Priverstinis darbas, seksualinis išnaudojimas, išnaudojimas nusikalstamoms veikoms daryti.

³³ <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialine-integracija/pagalba-prekybos-zmonemis-nusikaltimu-aukoms/>.

96. Europos socialinio fondo projekto metu parengta 116 specialistų, konsultuojančių prekybos žmonėmis, patyčių ir smurto prevencijos klausimais. Šie specialistai įgijo susistemintų ir kompleksinių žinių, praktinių įgūdžių bei kitų reikalingų kompetencijų prekybos žmonėmis ir patyčių bei smurto prevencijos srityse. 2023 metais projektas baigtas (137.79).

Kalinimo sąlygų gerinimas (137.59, 137.61-63, 138.37)

97. Įgyvendinta nuosekli baudžiamosios (alternatyvių sankcijų plėtra, baudžiamosios atsakomybės, bausmių subalansavimas) ir bausmių vykdymo politikos (resocializacijos proceso stiprinimas, lygtinio paleidimo iš įkalinimo įstaigų plėtra) pertvarka. Dėka šios pertvarkos apie 80 proc. asmenų taikomos alternatyvios įkalinimui sankcijos, kai dar prieš dešimtmetį ši dalis siekė tik apie 65 proc., lygtinio paleidimo taikymas padidėjo kelis kartus³⁴. Kalinių skaičius kalinimo įstaigoje per pastaruosius 10 metų sumažėjo 36 proc.

98. Šiuo metu kalinimo vietų užimtumas – apie 68 proc., su įkalinimo vietų perpildymu nebesusiduriama.

99. Per pastaruosius 10 metų modernizuota apie 1500 gyvenamųjų vietų kaliniams, dar apie 600 gyvenamųjų vietų kaliniams planuojama modernizuoti per artimiausius 4 metus. Tai leis užtikrinti apie 70-80 proc. nuteistųjų saugias ir orias kalinimo sąlygas.

100. Kalėjimuose taikomos smurto prevencijos strategijos kryptys: nulinės tolerancijos bet kokio pobūdžio smurtui, įskaitant ir žodinį priekabiavimą ir patyčias, kūrimas; pozityvios kultūros kalėjime kūrimo ir palaikymo skatinimas; personalo komandinio darbo principų taikymo skatinimas; nuolatiniai visų grandžių personalo mokymai. Kalėjimuose įdiegtos smurto prevencijos strategijos priemonės: 1) pirminis į kalėjimą naujai atvykusių asmenų psichologinis vertinimas, kurio metu kalėjimo psichologas įvertina kalinio polinkį smurtauti, priešiško kitų asmenų atžvilgiu lygį, konfliktiškumą bei bendravimo gyvenamoje aplinkoje ypatumus; 2) kontaktinių pareigūnų skaičiaus didinimas ir jų vaidmens stiprinimas – 2022 m. optimizavus administracinį kalėjimų personalą, daugiau pareigūnų dirba tiesiogiai su kaliniais – suformuotos kontaktinių pareigūnų komandos, užtikrinant, kad vienas kontaktinis pareigūnas tiesiogiai dirbtų su ne didesniu, kaip 30 kalinių skaičiumi; 3) dinaminio saugumo modelio taikymas – dviejuose kalėjimuose visa apimtimi pradėtas taikyti dinaminio saugumo modelis (nuolatinis personalo buvimas ir bendravimas su kaliniais, pagalba sprendžiant jų problemas), dar trijuose kalėjimuose šį modelį numatoma įgyvendinti 2027-2030 m. laikotarpyje, parengtas ir išleistas Lietuvos kalėjimams adaptuotas dinaminio saugumo užtikrinimo metodinis vadovas; 4) atskirų kalėjimo padalinių sinergijos stiprinimas – organizuojami reguliarūs kalėjimo saugumo valdymo, resocializacijos, kriminalinės žvalgybos specialistų pasitarimai, kuriuose aptariamas kalinių elgesys, pasidalinama identifikuotomis galimo smurtinio elgesio ar pažeidžiamumo rizikomis, aptariamos šių rizikų mažinimo priemonės³⁵, nagrinėjamos įvykusių smurtinių situacijų priežastys ir galimos priemonės tokioms situacijoms užkardyti ateityje; 5) parengtas savižudybių prevencijos kalėjimuose vadovas. Taip pat patvirtintas Kriminalinės subkultūros apraiškų laisvės atėmimo vietų įstaigoje mažinimo planas, kuriame numatytos konkrečios priemonės dėl subkultūros besilaikančių kalinių priežiūros, reagavimo į smurto atvejus, neigiamo poveikio kitiems kaliniams mažinimo ir saugumo asmenims, patyrusiems smurtą nuo kitų kalinių, užtikrinimo. Suformuota mobilioji krizinių situacijų valdymo specialistų komanda, kuri kalėjimų specialistams teikia metodinę pagalbą ir rekomendacijas darbui su aukštos rizikos nuteistaisiais (vykdo profesines intervizijas), o kiekviename kalėjime paskirti konkretūs specialistai (krizių įveikos komanda), kurie atsakingi už konkrečių savižudybių prevencijos priemonių algoritmo įgyvendinimą. Visuose kalėjimuose veikia komisijos, atsakingos už nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos priemonių parinkimą ir įgyvendinimą, kurios reguliariai analizuoja įvykusius smurto

³⁴ Lygtinio paleidimo taikymas kaliniams padidėjo kelis kartus. Jei anksčiau šis institutas buvo taikomas apie 23 proc. nuteistųjų, šiuo metu – apie 48-50 proc.

³⁵ Pavyzdžiui, kalinio perkėlimas į kitą gyvenamąją vietą, papildomų intervencijos priemonių taikymas ir panašiai.

atvejus bei teikia rekomendacijas dėl smurtinio elgesio prevencijos priemonių parinkimo ir įgyvendinimo. Pradėta taikyti nauja Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir kūno sužalojimų tyrimo, šių dokumentų rengimo, tvarkymo ir apskaitos bausmės atlikimo (suėmimo vykdymo) vietose tvarka. Pagal šią tvarką, atliekamas kiekvieno į kalėjimą atvykusio suimtojo ar nuteistojo, pažeidžiamumo, polinkio smurtauti, priešiško kitiems asmenims, polinkio į konfliktus įvertinimas ir, atsižvelgti į šį įvertinimą, asmuo paskiriamas į gyvenamąsias patalpas. Vertinimo metu ir (ar) vėliau nustatčius galimą smurtavimo prieš kitus asmenis riziką, sprendžiamas klausimas dėl tokio asmens priežiūros ir bendravimo su juo ypatumų, prireikus – dėl apgyvendinimo vietos pakeitimo. Kiekvienu atveju, kai yra akivaizdus kalinio sužalojimo atvejis, yra pradedamas ikiteisminis tyrimas net ir nesant nukentėjusio skundo. Tokiu būdu siekiama ištirti kiekvieną galimą kalinio sužalojimo atvejį, identifikuoti galimo smurto atvejus ir patraukti smurtaujančius asmenis atsakomybėn.

101. Kalėjimuose pradėti kuriami atskiri sektoriai, skirti kaliniams, patiriantiems didesnę psichologinio ar fizinio smurto riziką. Siekiant užtikrinti, kad šie nuteistieji neturėtų kontaktų su kitais kaliniais, jų darbas ir kita veikla užtikrinama tame pačiame sektoriuje – čia įrengtos ir užimtumo veiklų/laisvalaikio patalpos, atskiros patalpos susitikimams ir pokalbiams su specialistais, patalpa su ribota interneto prieiga, kuri taip pat naudojama susitikimams/pasimatymams nuotoliniu būdu.

Teisėjų atrankos procedūrų tobulinimas (137.60)

102. Lietuva deda nuoseklias pastangas tobulinti teisėjų atrankos procedūras, siekiant dar labiau palengvinti teismų korpuso sudarymą. Nuo 2025 m. sausio mėn. vyksta aktyvios diskusijos dėl kandidatų į teisėjų pareigas atrankos proceso skaidrumo ir veiksmingumo didinimo. Teisėjų taryba sudarė darbo grupę dėl teisėjų ir pretendentų į teisėjus atrankos procedūrų tobulinimo, kurioje dalyvauja Respublikos Prezidento kanceliarijos ir Teisėjų tarybos atstovai. Tarpiniai darbo grupės veiklos rezultatai pristatyti Teisėjų tarybos posėdyje 2026 m. kovo mėn., taip pat apsvaistyti Teisėjų tarybos Teismų administravimo bei Teisės aktų projektų rengimo ir vertinimo komitetuose ir artimiausiu metu Teisėjų taryba priims sprendimus dėl pokyčių įgyvendinimo.

Saviraiškos laisvė ir atsakomybė už šmeižimą

103. Saviraiškos laisvė Lietuvoje yra konstitucinė teisė, įtvirtinta Konstitucijos 25 straipsnyje. Ji užtikrinama ir plėtojama formuojamoje teismų praktikoje, individualiais atvejais sprendžiant dėl šios laisvės ribų ir pažeidimų (137.65). Taip pat jau šiuo metu Civiliniame kodekse numatyta, kad asmuo turi teisę reikalauti teismo tvarka paneigti paskleistus duomenis, žeminančius jo garbę ir orumą ir neatitinkančius tikrovės, taip pat atlyginti tokių duomenų paskleidimu jam padarytą turtinę ir neturtinę žalą. Po asmens mirties tokią teisę turi jo sutuoktinis, tėvai ir vaikai, jeigu tikrovės neatitinkančių duomenų apie mirusįjį paskleidimas kartu žemina ir jų garbę bei orumą (2.24 straipsnis). Nuostatos dėl asmens garbės ir orumo gynimo taikomos ir ginant pažeistą juridinio asmens dalykinę reputaciją (137.64).

Tarptautiniai įsipareigojimai

104. Lietuva 2015 m. rugsėjo 30 d. pasirašė Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos fakultatyvų protokolą dėl pranešimų procedūros, o 2022 m. spalio 3 d. jį ratifikavo. Protokolas įsigaliojo 2023 m. sausio 3 d. Ratifikavusi šį protokolą, Lietuva pripažino Jungtinių Tautų vaiko teisių komiteto kompetenciją priimti ir nagrinėti individualius skundus dėl galimų vaiko teisių pažeidimų,

numatytų Vaiko teisių konvencijoje ir jos fakultatyviuose protokoluose, kai yra išnaudotos visos veiksmingos nacionalinės teisinės gynybos priemonės³⁶ **(137.1, 137.3)**.

105. Pažymėtina, kad 2023 metais Lietuvoje lankėsi Europos Tarybos įsteigtos Europos komisijos kovai su rasizmu ir netolerancija ekspertai, o 2022 ir 2026 metais Lietuvoje lankėsi Europos Saugumo ir Bendradarbiavimo Organizacijos (ESBO) Vyriausiasis Komisaras tautinių mažumų klausimais **(137.22)**. 2022 m. gruodžio mėnesį Lietuvoje lankėsi Jungtinių Tautų žmogaus teisių Specialusis pranešėjas privatumo klausimais **(138.7)**.

106. Lietuva buvo išrinkta ir sėkmingai dirbo Jungtinių Tautų Žmogaus teisių taryboje (ŽTT) 2022-2024 m. laikotarpiu ir sieks būti vėl išrinkta ŽTT nare 2028-2030 m., Lietuva taip pat aktyviai veikė žmogaus teisių klausimais JT Saugumo Taryboje, Generalinėje Asamblėjoje, UNESCO, UN Women ir kitose JT institucijose **(138.7)**.

107. Lietuva Jungtinių Tautų Žmogaus teisių taryboje reguliariai palaiko rezoliucijas, susijusias su verslo atsakomybe okupuotose teritorijose³⁷. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijoje (EBPO), kurios narė Lietuva tapo 2018 m., laikosi EBPO gairių daugianacionalinėms įmonėms, apimančių ir konfliktų zonų riziką **(138.8)**.

108. 2022 m. birželio 8 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 615 pakeistas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. balandžio 11 d. nutarimas Nr. 393 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės institucijų ir įstaigų veiklos tarptautinėse organizacijose tvarkos aprašo patvirtinimo“, kuriuo aprašas buvo išsamiai atnaujintas. Jame įtrauktas skyrius apie Lietuvos Respublikos kandidatūrų į tarptautinių organizacijų renkamuosius organus teikimas ir kandidatų atrankos taisyklės. Lietuvoje veikia Tarpinstitucinė Komisija, skirta spręsti Lietuvos Respublikos valstybės institucijų ir įstaigų veiklos tarptautinėse organizacijose ir kituose tarptautiniuose daugiašalio bendradarbiavimo formatuose klausimus, o Vyriausybė tvirtina Komisijos teikiamą Ilgalaikio Lietuvos Respublikos kandidatavimo į tarptautinių organizacijų renkamuosius organus planą (5.3 papunktis) **(138.10)**.

B.3. Išliekantys iššūkiai įgyvendinant rekomendacijas

Šeimos gyvenimo apsauga. Partnerystės įstatymas

109. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2025 m. balandžio 17 d. nutarime konstatavo, kad Civilinio kodekso nuostatos tiek, kiek pagal jį partnerystę galima sudaryti tik tarp vyro ir moters, prieštarauja Konstitucijai, o partnerystės santykius reglamentuojančios Civilinio kodekso nuostatos laikomos galiojančiomis nuo Konstitucinio Teismo nutarimo įsiliojimo dienos. Tos pačios lyties porų šeimos gyvenimo apsauga tol, kol įstatymų leidėjas nėra nustatęs partnerystės įregistravimo tvarkos³⁸, gali būti užtikrinama kreipiantis į teismą. Įsigaliojus minėtam nutarimui, tos pačios lyties poros teisę į partnerystę įgyvendina teismo tvarka. Vis dėlto, kol nėra priimtas teisinis reguliavimas dėl partnerystės registravimo, kyla iššūkių dėl teismo sprendimų, kuriais valstybė įpareigojama registruoti partnerystę, įgyvendinimo, kadangi, kol įstatymų lygiu nėra nustatyta registracijos tvarka, negali būti keičiama ir plėtojama valstybės registru paskirtis ir funkcionalumai, numatant juose naują registruojamą objektą – partnerystę, ir atitinkamai nėra galimybių registruoti partnerysčių. Iš teisėkūrinių iniciatyvų paminėtini šiuo metu Seime registruoti Civilinės sąjungos įstatymo projektas, Civilinio kodekso pakeitimo projektas, kuriais siūloma, be kita ko, reglamentuoti tiek tos pačios lyties, tiek skirtingų lyčių asmenų civilinės sąjungos ar partnerystės įregistravimo, jos

³⁶ Jungtinių Tautų sutarčių duomenų bazė:

<https://treaties.un.org/pages/showdetails.aspx?objid=0800000280309665&clang=en>

³⁷ Pavyzdžiui, dėl Ukrainos, kur aktyviai remia atsakomybės už agresiją ir okupaciją mechanizmus.

³⁸ Ar nėra kaip nors kitaip sureguliuavęs santuokos nesudariusių asmenų porų, kurių bendras gyvenimas pagrįstas nuolatiniu ar ilgalaikiu pobūdžio šeimos narių santykių turiniu, teisinio pripažinimo ir apsaugos.

galiojimo bei nutraukimo pagrindus ir tvarką, partnerių tarpusavio turtines ir asmenines neturtines teises ir pareigas **(137.46, 137.48-56, 138.22, 138.25)**.

110. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2024 m. gruodžio 18 d. nutarime konstatavo, kad Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 16 punkto nuostata, kad neigiamą poveikį nepilnamečiams darančiai informacijai priskiriama viešoji informacija, kuria niekinamos šeimos vertybės, skatinama kitokia, negu Konstitucijoje ir Civiliniame kodekse įtvirtinta, santuokos sudarymo ir šeimos kūrimo samprata, prieštarauja Konstitucijai. Pagal Konstituciją ir Konstitucinio Teismo įstatymą Lietuvos Respublikos įstatymas (ar jo dalis) negali būti taikomas nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo sprendimas, kad atitinkamas aktas (ar jo dalis) prieštarauja Konstitucijai. Taigi, nurodyta Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo nuostata yra pašalinta iš teisinės sistemos ir šiuo metu neturi jokios teisinės galios **(138.21, 138.24, 138.26)**.

111. Šiuo metu Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nagrinėja norminę patikros bylą dėl Civilinės būklės aktų registravimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2016 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. 1R-334 „Dėl Civilinės būklės aktų registravimo taisyklių ir Civilinės būklės aktų įrašų ir kitų dokumentų formų patvirtinimo“ 98 punkto teisėtumo. Minėtame punkte numatyta, kad į apskaitą Lietuvoje įtraukiamos tik tos santuokos, kurios sudarytos tarp skirtingų lyčių asmenų. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išaiškinimas, pateiktas vertinant šį klausimą nacionalinės teisės kontekste, turės esminės reikšmės teisėkūrai šioje srityje **(137.56)**.

Translyčių asmenų teisinio statuso pripažinimas

112. Pažymėtina, kad nuo 2022 m. vasario 1 d. pilnamečiai asmenys, kuriems diagnozuotas transseksualumas, gali pakeisti savo vardą ir pavardę, jei nori turėti kitai lyčiai būdingas vardo ir pavardės formas, administracine tvarka civilinės metrikacijos įstaigose. Šia galimybe jau pasinaudojo daugiau kaip 150 asmenų. Tais atvejais, kai prašymas pakeisti asmenvardžius yra pateiktas laikantis teisės aktų reikalavimų ir netrūksta jokių būtinų dokumentų ar duomenų, procesas nuo prašymo priėmimo civilinės metrikacijos įstaigoje iki asmenvardžių pakeitimo civilinės būklės akto įrašė trunka 5–7 darbo dienas **(138.28)**.

113. Šiuo metu Lietuvoje nėra galiojančio specialaus įstatymo, kuriuo būtų išsamiai reguliuota asmens lytinės tapatybės pripažinimo procedūra, tačiau translyčių asmenų, nepriklausomai nuo jų amžiaus, teisių apsauga buvo išplėsta Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. sausio 11 d. nutarimu. Šiame nutarime teismas konstatavo, kad viena iš Konstitucijos draudžiamų diskriminavimo formų yra žmogaus teisių varžymas dėl jo lytinės tapatybės ir (ar) seksualinės orientacijos, kuris taip pat laikytinas ir žmogaus orumo žeminimu. Taigi, remiantis minėtu išaiškinimu, galima teigti, kad translyčių asmenų teisės, kaip kitų asmenų, kurie priklauso seksualinės orientacijos mažumai, teisės, yra ginamos pagal Konstitucijos nuostatas.

114. Teismai, atsižvelgdami į prigimtines žmogaus teises, įskaitant teisę pilnamečiui asmeniui nuspręsti dėl lyties, oriai gyventi pilnavertį socialinį gyvenimą, pačiam spręsti dėl savo privataus gyvenimo ir jo neliečiamumo, nuo 2017 m. priimamais sprendimais įpareigoja civilinės metrikacijos įstaigas civilinės būklės aktų įrašuose pakeisti asmens lyties įrašą. Be kita ko, teismai konstatuoja, kad sąvoka „lyties pakeitimas“ neturi būti siejama vien tik su chirurginiu negrįžtamu biologinės lyties pakeitimu, taip siaurinant „medicininio būdo“ sąvoką, o turi būti suprantama plačiau ir suvokiama kaip paties asmens psichologinis savęs sutapatinamas su konkrečia lytimi, kuri patvirtina tiek asmens medicininiai psichologijos, psichiatrijos, laboratorinių tyrimų duomenys³⁹, tiek

³⁹ Konstatuotas transseksualumas, sėkmingas hormonų terapijos taikymas, ir pan.

paties asmens socialinis elgesys⁴⁰. Taigi, viešame registre įrašai apie asmens lytį keičiami teismo tvarka, o aiškos teisinės bazės, reglamentuojančios lyties keitimo sąlygas ir tvarką, įtvirtinimas įstatymo lygiu būtų problemiškas, šioms pokyčiams nesant reikiamo politinio palaikymo parlamente (137.48-50, 137.53-54, 137.56, 138.22, 138.25, 138.28, 138.31).

Moterų apsauga nuo smurto: Stambulo konvencijos ratifikavimas (137.2-21)

115. 2024 m. gegužės 14 d. Konstitucinis Teismas nutarė, kad Europos Tarybos konvenciją dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo (Stambulo konvencija) neprieštarauja Lietuvos Konstitucijos nuostatoms. Šiuo metu Stambulo konvencijos ratifikavimo klausimas Seime nėra pateiktas svarstyti.

116. Pažymėtina, kad 2024 m. gegužės 14 d. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/1385, dėl kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu artimoje aplinkoje (Direktyva), kurioje nustatytos smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo taisyklės. Direktyva reikalaujama nacionalinėje teisėje įtvirtinti bei nustatyti atsakomybę už konkrečias nusikalstamas veikas moterų ir vaikų atžvilgiu, už kurias turėtų būti numatyta atsakomybė ir pagal Stambulo konvenciją. Dalis Direktyvoje nurodytų nusikalstamų veikų Lietuvos Respublikoje jau yra kriminalizuotos bei atitinka nustatytą tarptautinį reglamentavimą. Atitinkamai nuostatos, kurių Lietuvos teisėje dar nėra, bus įtvirtintos Direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę metu. Stambulo konvencijoje nurodytos su baudžiamosios atsakomybės taikymu už konkrečias nusikalstamas veikas susijusios nuostatos nacionalinėje teisėje jau yra įtvirtintos, o veikos kriminalizuotos arba tai yra numatyta padaryti Direktyvos nuostatų perkėlimo į nacionalinę teisę metu.

Žmogaus teisių apsaugą vykdančių institucijų finansavimas (137.23-24)

117. Siekiama, kad žmogaus teisių apsaugos institucijos gautų pakankamą finansavimą ir galėtų vykdyti visas savo funkcijas. Pavyzdžiui, Seimo kontrolierių institucijai 2022 m. biudžete skirta 1320 tūkst. Eur, o 2026 m. biudžete skirta 2165 tūkst. Eur, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybai 2022 m. biudžete skirta 567 tūkst. Eur, o 2026 m. biudžete skirta 1532 tūkst. Eur (žr. Priede Nr. 1).

C. Savanoriškų tarptautinių įsipareigojimų įgyvendinimas

118. Pagrindiniai Lietuvos Respublikos užsienio politikos prioritetai žmogaus teisių srityje išliko nuoseklūs įvairiuose formatuose, įskaitant Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybos bei Generalinės Asamblėjos trečiojo komiteto sesijose. Lietuvos pozicijos buvo grindžiamos tvirtu žmogaus teisių universalumo principo palaikymu.

119. Ypatingas dėmesys buvo skiriamas atsakomybės užtikrinimui Rusijos vykdomiems žmogaus teisių pažeidimams Rusijos karo prieš Ukrainą kontekste, įskaitant Ukrainos vaikų deportaciją, jų indoktrinaciją, militarizaciją ir neteisėtą įsivaikinimą. Išreikštas susirūpinimas žmogaus teisių padėtimi Rusijoje, Baltarusijoje, raginta paleisti politinius kalinius. Nuosekliai smerkti priverstiniai dingimai, neteisėtas ir žiaurus elgesys su karo belaisviais ir civiliais asmenimis bei migrantų instrumentalizavimas. Pasmerktas seksualinis smurtas kaip karo įrankis. Aktyviai kelti kovos su dezinformacija, melagingais naratyvais ir bandymais perrašyti istorinę atmintį klausimai.

120. Prioritetais išliko pilietinės visuomenės, žmogaus teisių gynėjų, teisininkų, nepriklausomos žiniasklaidos, demokratinės opozicijos ir žurnalistų apsauga. Keltas pažeidžiamoms mažumoms priklausančių bei LGBTI asmenų persekiojimo klausimas. Atkreiptas dėmesys žmonių

⁴⁰ Prisistatymas kitu vardu, pavarde nei biologinę lytį atitinkantis vardas, pavardė; dėvėjimas kitos lyties rūbų; išvaizdos pokyčiai ir elgsena, būdinga kitai lyčiai ir pan.

su negalia, moterų ir mergaičių žmogaus teisėms, lyčių lygybės skatinimui bei kovai su visų formų smurtu ir išnaudojimu. Palaikytas Jungtinių Tautų „Moterys, taika ir saugumas“ darbotvarkės įgyvendinimas. Raginame valstybes panaikinti mirties bausmę, o kaip pirmąjį žingsnį – įvesti jos taikymo moratoriumą.

121. Lietuva palaiko nuolatinį atvirą dialogą su žmogaus teisių ekspertais, teikia indėlius specialiųjų procedūrų ataskaitoms, institucijos pagal priskirtą kompetenciją teikia ataskaitas apie žmogaus teisių ir laisvių apsaugos standartų įgyvendinimą, Konvencijų nuostatų vykdymą.

122. Lietuva yra pateikusi nuolatinį kvietimą visoms žmogaus teisių specialiosioms procedūroms ir jau yra priėmusi Jungtinių Tautų specialųjį pranešėją šiuolaikinių rasizmo, rasinės diskriminacijos, ksenofobijos ir su tuo susijusios netolerancijos klausimais Doudou Diène (2007 m.), specialiąją pranešėją teisės į privatumą klausimais Ana Brian Nougères (2024 m.) ir priverstinių ar nesavanoriškų dingimų darbo grupės delegaciją (2024 m.).

D. Tęstiniai iššūkiai ir pastangos juos įveikti

123. Jau penktus metus Rusijos vykdomas karas prieš Ukrainą turi pasekmių visame pasaulyje, o ypač Lietuvoje ir kaimyninėse šalyse. Be tarptautinių pastangų užtikrinti Rusijos atsakomybę už žmogaus teisių pažeidimus Lietuva aktyviai siekia užtikrinti visapusę pagalbą Ukrainos žmonėms.

124. Rusijos karo pradžioje Lietuva skubiai sukūrė pagalbos sistemą karo pabėgėliams. Pirmosiomis karo dienomis buvo įsteigti registracijos centrai, kuriuose atvykę ukrainiečiai galėjo užsiregistruoti dėl laikinosios apsaugos, gauti informaciją apie gyvenamąją vietą, būti nukreipti į laikino apgyvendinimo vietas, gauti humanitarinę, socialinę ir medicininę pagalbą, aprūpinti maistu. Ukrainos karo pabėgėliams buvo įsteigta ir visą parą veikianti karštoji linija. 2022 m. nuo karo bėgantiems ukrainiečiams numatytos palengvintos atvykimo, buvimo ir kitos priėmimo sąlygos.

125. 2022 m. įkurtas Lietuvos ir Ukrainos pirmųjų ponių globojamas Ukrainos centras Vilniuje, kuris įgyvendina ukrainiečių kultūros, švietimo bei humanitarines iniciatyvas bei stiprina Ukrainos kultūrinę diplomatiją. 2025 m. pradėta Profesinio tobulėjimo Ukrainos kultūros darbuotojams programa. 2026 m. programa tęsiama⁴¹.

126. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba Ukrainos piliečiams teikia teises konsultacijas ir teisinę pagalbą. Sudarytas *pro bono* teises konsultacijas teikiančių Lietuvos advokatų ir advokatų padėjėjų sąrašas.

127. Lietuvos mokyklos yra pasirengusios priimti ukrainiečių vaikus. Naujai atvykusiems mokiniams suteikiama visa reikalinga pagalba mokymuisi, ugdymo procesas individualizuojamas ir pritaikomas pagal mokinio mokymosi poreikius. Lietuvoje taip pat yra mokyklų kurios įgyvendina Ukrainos švietimo programas. Esant mokinių poreikiui ir mokytojams mokykloje gali vykti neformalus užsiėmimai susiję su Ukraina⁴².

128. Net 74 proc. ukrainiečių planuoja Lietuvoje likti bent artimiausius metus, todėl vis svarbesnės tampa ne tik skubios pagalbos priemonės, bet ir ilgalaikės socialinės integracijos paslaugos. Daugiau nei pusė (53 proc.) darbingo amžiaus Ukrainos pabėgėlių Lietuvoje dirba, taip prisidedami prie šalies ekonomikos ir kurdami savarankišką gyvenimą. Išlieka poreikis investuoti į kalbos mokymą, kvalifikacijų pripažinimą ir įsidarbinimo priemones⁴³.

⁴¹ Profesinius įgūdžius Lietuvoje tobulins apie 70 įvairių sričių kultūros vertybių restauratorių ir bibliotekininkų iš Ukrainos. 2026 m. iš valstybės biudžeto skirta 100 tūkst. Eur, atliepiančią prioritetą investuoti į kultūros darbuotojus, dirbančius Ukrainoje.

⁴² Susidarius norinčių mokytis gimtosios kalbos mokinių grupei, esant mokytojui, mokiniai gali dalyvauti neformaliojo vaikų švietimo programose. Bendrojo ugdymo mokyklose neformalusis vaikų švietimas finansuojamas biudžeto lėšomis ir sudaroma galimybė ugdyti gimtąją kalbą, kultūrą ir pan. vidutiniškai 2 valandas per savaitę. Neformaliojo vaikų švietimo programą tvirtina ugdymo įstaigos vadovas.

⁴³ Jungtinių Tautų vyriausiasis pabėgėlių komisaro 2025 m. socialinės ir ekonominės padėties įžvalgų apklausa, Lietuvos ataskaita - <https://www.unhcr.org/sites/neu/files/2026-02/SEIS%202025%20Lithuania.pdf>.

129. Ukrainiečiams suteikiama galimybė gauti išmoką vaikui, socialinę pašalpą, būsto šildymo išlaidų, geriamojo vandens išlaidų ir karšto vandens išlaidų bei būsto nuomos mokesčio dalies kompensacijas, vienkartinę įsikūrimo išmoką, socialinę paramą mokiniams (mokinių nemokamą maitinimą ir paramą mokinio reikmenims įsigyti) bei socialines paslaugas. Gali būti skiriamos ligos, motinystės ir kitos socialinio draudimo išmokos, parama asmenims su negalia, maisto paketai ir kita socialinė parama⁴⁴.

130. Migracijos departamente užsiregistravusiems ir teisę į laikiną apsaugą turintiems nuo karo Ukrainoje pasitraukusiems asmenims, valstybės biudžeto lėšomis yra apmokamos būtiniosios sveikatos priežiūros paslaugos⁴⁵. Papildomai, socialiai jautrioms asmenų grupėms, t.y. vaikams su negalia ir asmenims vyresniems nei 60 m. valstybės lėšomis yra apmokamas privalomasis sveikatos draudimas ir šie asmenys gauna pilną asmens sveikatos priežiūros paslaugų paketą, kuris teikiamas ta pačia tvarka ir ta pačia apimtimi kaip ir visiems Lietuvos Respublikos piliečiams.

⁴⁴ Parama Ukrainos karo pabėgėliams pagal asmens statusą (lietuvių kalba - [2025 01 05 LT bendras](#), anglų kalba - [2025 01 05 EN bendras](#)).

⁴⁵ Tai yra paslaugos kurios yra būtinos ligų diagnostikai ir gydymui, o asmenims sergantiems ligomis, įtrauktomis į sunkių ligų sąrašą yra apmokami šių ligų gydymui reikalingi vaistai.